

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra Politologie

Vliv sociálního konstruktivismu na změnu
identity elit politických stran v České
republice

Bakalářská práce

Vedoucí: Mgr. Stanislav Myšička, Ph.D.

Jakub Novák
P – BPOL Politologie
3. ročník

V Hradci Králové, 2015

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Novák Jakub	Klešice 12, Klešice	F12542

TÉMA ČESKY:

Vliv sociálního konstruktivismu na změnu identity elit politických stran v České republice.

NÁZEV ANGLICKY:

The influence of social constructivism to change the identity of political parties elites in the Czech Republic.

VEDOUcí PRÁCE:

Mgr. Stanislav Myšička, Ph.D. - KP

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Tato bakalářská práce se zabývá analýzou politické identity dvou relevantních českých politických stran z opačných pólů pravolevého dělení politického spektra Českou stranou sociálně demokratickou (ČSSD) a Občanskou demokratickou stranou (ODS) a jejich elit. Autor vychází ze sociálně-konstruktivistického pojetí evropské integrace, které připouští možnost změny politické identity stran následkem působení sociálních aktérů a socializačních procesů v institucích Evropské unie. Proces sociálního učení a europeizace může zapříčinit odklonění a odloučení stran od původních idejí a cílů, na základě kterých se snažily získat vliv v institucích EU. Cílem práce je pak prokázat příčinnost mezi procesem europeizace a ideologickým profilováním výše zmíněných stran v období od roku 2009 do roku 2014. Analýze jsou podrobeny programy stran, které jsou uvedeny do kontextu hlasování a prosazování idejí na půdě Evropského parlamentu, z čehož vyplyne možné odloučení a proměna identity stran.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- Barša, Pavel, Císař, Ondřej. 2008. "Anarchie a řád ve světové politice". Praha: Portál.
Portál. Drulák, Petr a kol. 2008. "Jak zkoumat politiku". Praha: Portál.
Checkel, Jeffrey. 1999. "Social construction and integration". Journal of European Public Policy, Special issue, p. 545-560.
Christiansen, Thomas, Jorgensen Knud Erik, Wiener, Antje. 1999. "The social construction of Europe". Journal of European Public Policy, č. 6:4, 528-544.
Kratochvíl, Petr. 2008. "Teorie evropské integrace". Praha: Portál.
Kubálková, Vendulka, Onuf, Nicholas, Kowert, Paul. 1998. "International Relations In a Constructed World". Londýn: ME Sharpe.
Wendt, Alexander. 1999. "Social Theory of International Politics". Cambridge: Cambridge University Press.

Podpis studenta: .....

Datum: .....

Podpis vedoucího práce: .....

Datum: .....

Poděkování

Srdečně děkuji vedoucímu své bakalářské práce, Mgr. Stanislavu Myšičkovi, Ph.D., za podnětné rady, konstruktivní připomínky, trpělivost, ochotu a pomoc při zpracovávání této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením Mgr. Stanislava Myšičky, Ph.D. samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 22. června 2015

Podpis:

Anotace

Novák, Jakub. 2015. *Vliv sociálního konstruktivismu na změnu identity elit politických stran v České republice*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se zabývá analýzou politické identity dvou relevantních českých politických stran z opačných pólů pravolévého dělení politického spektra – Občanskou demokratickou stranou (ODS) a Českou stranou sociálně demokratickou (ČSSD) a jejich elit. Autor vychází ze sociálně-konstruktivistického pojetí evropské integrace, které připouští možnost změny politické identity stran následkem působení sociálních aktérů a socializačních procesů v institucích Evropské unie.

Proces sociálního učení a europeizace může zapříčinit odklonění a odloučení stran od původních idejí a cílů, na základě kterých se snažily získat vliv v institucích EU. Cílem práce je pak prokázat příčinnost mezi procesem europeizace a ideologickým profilováním výše zmíněných stran v období od roku 2009 do roku 2014. Analýze jsou podrobeny programy stran z jejich oficiálních internetových stránek, které jsou uvedeny do kontextu hlasování a prosazování idejí na půdě Evropského parlamentu, z čehož vyplyne možné odloučení a proměna identity stran.

Klíčová slova: ČSSD, ODS, europeizace, sociální konstruktivismus, Evropský parlament, kvalitativní obsahová analýza

Annotation

NOVÁK, JAKUB. *The influence of social constructivism to change the identity of political parties elites in the Czech Republic*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2015. 83 pp. Bachelor Degree Thesis.

This thesis analyzes the political identity of two relevant Czech political parties and their elites from the opposite poles of the left-right division of the political spectrum – Občanská demokratická strana (ODS) and Česká strana sociálně demokratická (ČSSD). The author uses social-constructivist approach of European integration which allows the possibility of changing political identity as the results from the action of social actors and socialization processes in the institutions of the European Union.

The process of social learning and europeanisation allows alienation of parties from their original ideas and goals on which they were trying to gain influence in the EU institutions. The aim of this thesis is to demonstrate causality between the process of europeanisation and ideological profiling of the parties in the period from 2009 to 2014. Programs are analyzed from their official websites and put into the context of promotion of ideas and voting in the European Parliament to come up the possibility of alienation and transformation of parties identity.

Keywords: ČSSD, ODS, europeanisation, social constructivism, European Parliament, qualitative content analysis

OBSAH

Zkratky.....	9
Úvod	10
1. Konstruktivismus jako rámec.....	15
1.1. Vývoj konstruktivistické tradice - Velké debaty.....	15
1.2. Konstruktivistické kategorie.....	16
1.2.1. Konvenční konstruktivismus.....	17
1.2.2. Interpretativní konstruktivismus	17
1.2.3. Radikální konstruktivismus.....	18
1.3. Návod k použití.....	18
1.3.1. Sociální pravidla.....	18
1.3.2. Aktéři	19
1.3.3. Jazyk.....	20
1.3.4. Struktura	22
1.3.5. Identita	23
1.4. Evropská integrace	25
2. Metoda práce a operacionalizace.....	28
2.1. Obsahová analýza.....	31
2.2. Operacionalizace	32
3. Historie, politická profilace a analýza stran.....	36
3.1. Ideová východiska České strany sociálně demokratické (ČSSD).....	36
3.2. Ideová východiska Občanské demokratické strany (ODS).....	39
3.3. Analýza politických dokumentů České strany sociálně demokratické v letech 2009 – 2014	42
3.3.1. Zahraniční a bezpečnostní politika	42
3.3.2. Fiskální politika	47
3.3.3. Oblast investic (výzkumu) a energetiky.....	50

3.4. Analýza politických dokumentů Občanské demokratické strany v letech 2009 – 2014	53
3.4.1. Zahraniční a bezpečnostní politika	54
3.4.2. Fiskální politika	58
3.4.3. Investice (výzkum) a energetika	60
4. Analýza hlasování.....	64
4.1. Vybraná legislativa – kategorie Zahraniční a bezpečnostní politika	65
4.2. Vybraná legislativa – kategorie Fiskální politika	68
4.3. Vybraná legislativa – kategorie Investice (výzkum) a energetika	71
5. Závěr	74
Prameny a literatura	76
Přílohy	84

ZKRATKY

CAP - Common Agricultural Policy (Společná zemědělská politika)

COREPER - Comité des Représentants Permanents (Výbor stálých zástupců)

ČSSD - Česká strana sociálně demokratická

ECB - European Central Bank (Evropská centrální banka)

ECR - European Conservatives and Reformists Group (Evropští konzervativci a reformisté)

EIB - European Investment Bank (Evropská investiční banka)

EP - European Parliament (Evropský parlament)

ESFS - European System of Financial Supervision (Evropský systém finančního dohledu)

EU - European Union (Evropská unie)

HDP - hrubý domácí produkt

KDU – ČSL - Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

LNG - Liquefied Natural Gas (Zkapalněný zemní plyn)

NATO - North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)

ODS - Občanská demokratická strana

OF - Občanské fórum

OH - Občanské hnutí

OSN - Organizace spojených národů

US – DEU - Unie svobody – Demokratická unie

ÚVOD

V České republice vzniká po prvním referendu v roce 2004, tedy v souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie (EU), nová politická sféra působnosti pro politické strany, hnutí a jednotlivce, jejíž součástí jsou instituce, mezi které patří mj. přímo volený Evropský parlament (EP). Ten je, co do významu, vedle Rady Evropské unie zásadním orgánem, na jehož půdě se přijímají právní předpisy platné pro všechny členské státy EU a na poslancích tohoto orgánu pak je, mimo projednávání a schvalování těchto předpisů, vykonávat dohled nad dalšími orgány EU, zejména Evropskou komisí a dohlížet na jejich demokratičnost a fungování. V neposlední řadě, a to je jistě zajímavou a důležitou pravomocí EP, jeho poslanci společně s Radou EU přijímají rozpočet Evropské unie (Europa.eu 2015).

Vzhledem k tomu, že výše zmíněné orgány EU mají jednoznačně velký vliv na jednotlivé členské státy a jejich politiky, kandidáti politických stran zakládají své kampaně spojené s volbami do Evropského parlamentu mj. právě na heslech sympatií, či naopak antipatií s přijímanými právními předpisy z dílny EP. Deklarovaným vztahem k EU a jejím institucím si tak strany a její představitelé budují svou sociální, resp. politickou identitu ať už eurooptimistickou, nebo na straně druhé, identitu euroskeptickou. Politickou identitu také tvoří názory a reakce na aktuální národní politická témata, ta ovšem často souvisí s politikou Evropské unie a jejími institucemi. Tato bakalářská práce je pak věnována výzkumu možnosti proměny této identity politických stran na identitu úplně odlišnou či alespoň netotožnou s identitou původní. Takový výzkum je pak zajímavý především proto, že jeho kladný výsledek, tedy potvrzení možnosti a dokázání existence jakési „měnící se“ identity subjektů, může ukazovat na odloučení stran a politiků od volebních programů a hesel, kterými se profilovali právě ve volbách do institucí. Vlivem této skutečnosti pak paradoxně může docházet k situacím, kdy politik sice jedná podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, leč v rozporu se svým programem, díky kterému získal mandát od svých voličů.

Zvolenou teorií, jež se zabývá evropským integračním procesem, která připouští, a dokonce i operuje s procesem změn identity jako běžným jevem, je sociální konstruktivismus. Tento teoretický přístup mezinárodních vztahů

vzniká teprve v devadesátých letech 20. stol., a je obstojným konceptem v rámci výzkumu integračních teorií. Jsou s ním spojené zásadní pojmy, jako je socializace, sociální prostředí, sociální učení a sociální aktéři. První ze zmíněných pojmů, socializaci, lze chápat jako „proces uvádění aktérů do norem a pravidel dané komunity“ (Lewis 2005: 939). Taková definice a vůbec celý výzkum J. Lewise¹ týkající se socializačního procesu pak implicitně říká, že bude-li úspěšný, aktérovi se podaří pochopit a řídit se normami nové komunity, zapomíná a přestává se řídit normami a pravidly komunity staré - tedy mění svou identitu. Socializační proces je pak ruku v ruce spojen s jednáním sociálních aktérů (politických partnerů či oponentů, institucí, médií, veřejnosti, atd.) a společně vytváří sociální realitu, která je stěžejním termínem sociálního konstruktivismu. Sociální konstruktivismus tak „zkoumá normy, vzorce chování a sdílené ideje, které utvářejí a proměňují identitu těchto aktérů, vzájemné interakce těchto aktérů a vytváření kolektivních identit“ (Kratochvíl 2008: 177), čímž se stává nejvhodnějším přístupem pro tuto práci, který bude aplikován na české politické prostředí, resp. na české politické strany v evropském prostředí.

Cílem této práce je zjistit, zda-li mechanismy sociálně-konstruktivistické teorie evropské integrace ovlivňují identitu českých politických stran, jakým způsobem jí ovlivňují a především pak do jaké míry k tomuto ovlivňování a přeměně dochází. Za výzkumnou lze považovat otázku, do jaké míry prošly tyto politické strany následkem europeizace změnou politické identity? Nepůjde o kvantitativní metodu výzkumu, nýbrž o dvě jednopřípadové kvalitativní studie instrumentálního charakteru, neboť se autor detailněji zaměří na konkrétní české politické strany. Cílem výzkumu je Občanská demokratická strana (ODS) a Česká strana sociálně demokratická (ČSSD). Tyto strany patří v českém politickém prostředí mezi stabilní strany se stabilním elektorátem a dá se o nich hovořit jako o tradičních českých demokratických stranách. Obě strany pravidelně ve volbách do EP získávají mandáty europoslanců a obě politické strany jsou v evropském politickém měřítku součástí nadnárodních politických platforem. Ve zkoumaném období se dají obě strany považovat za nejrelevantnější představitele politické levice a pravice v rámci české politické scény. Pozornost autora bude věnována

---

¹ Lewis, Jeffrey. 2005. „*The Janus Face of Brussels: Socialization and Everyday Decision Making in the European Union.*“ Jeffrey Lewis (2005). *The Janus Face of Brussels: Socialization and Everyday Decision Making in the European Union*. International Organization, 59, 937-971.

českým politickým stranám a elitám v orgánech EU, a to od předposledních voleb do Evropského parlamentu, tedy od roku 2009 až do roku 2014.

Metodou, která autorovi pomůže analyzovat texty týkající se deklarované identity stran a jednotlivých politiků, bude tzv. textový přístup/analýza programových dokumentů (textual approach), kterou lze chápat jako „interpretaci textu podle pořadí a významu slov“ (Business Dictionary). Zásadní míra relevance náleží především interpretaci podle významu slov, která je pro analýzu stanovisek a myšlenek z textů kruciólní. Relevance pořadí slov v textu je pak také významným ukazatelem, podle kterého autor může přisuzovat jednotlivým heslům různou vážnost a důležitost, kterou znamenají pro jejich proklamátory. Tento postup a využití analýzy programových dokumentů je snad nejběžnější metodou zjišťování postojů politických stran k určitému tématu (Havlík 2009: 47). V rámci této metody autor vybral univerzální pojmy/věty/tvrzení, které charakterizují vztah k danému tématu a tvoří tak identitu strany/politika. To později autor porovná s realitou, resp. zaměří se v rámci analýzy textu a prohlášení na případnou změnu a odklon od deklarovaných univerzálních stanovisek.

Celá práce je strukturována do čtyř hlavních kapitol, které pochopitelně doplní podkapitoly, jež s obsahem práce souvisí. První kapitola se zabývá zvoleným teoretickým konceptem, tedy sociálním konstruktivismem. Vzhledem k tomu, že soc. konstruktivismus vzniká a vyvíjí se na pozadí etablování konstruktivistické tradice, je třeba čtenáře v rámci této kapitoly uvést i do historických souvislostí, se kterými je tento vývoj teorie spjat. Pozornost je v rámci první kapitoly věnována taktéž teorii evropské integrace, jejíž sociálně-konstruktivistické pojetí integrace s tématem úzce souvisí.

Druhá kapitola se zabývá zvoleným metodologickým konceptem textové analýzy a operacionalizací dat. Rozlišuje možnosti textové analýzy a volí pro tuto práci tu nejvhodnější, tedy kvalitativně obsahovou analýzu. Zároveň operacionalizuje proměnné, kterými jsou evropští poslanci z České republiky a politické okruhy, jež bude autor v rámci analýzy politických dokumentů stran porovnávat s hlasováním poslanců.

Třetí kapitola se zabývá právě analýzou textů, dokumentů a postojů zvolených politických stran a politických elit, především v období před volbami. Kapitola se taktéž dotkne základních stanovisek a idejí jednotlivých stran tak, aby byl autor schopen normativně předpokládat na základě stranické politiky postoje a předem tak stranu/politiku spojil s určitou identitou. Jsou využity předvolební materiály, jako jsou volební programy a prohlášení či texty z oficiálních webů zkoumaných subjektů.

Ve čtvrté kapitole bude mít autor, na základě té druhé, spojené subjekty s určitou politickou identitou ve vztahu k Evropské unii a její politice. Právě zjištěná identita bude dávana do kontextu současné politické reality, kdy se na základě hlasování poslanců, jejich vystupování na půdě EU, či zákonů a projektů, na kterých budou participovat pozná, zda-li vážně vlivem socializačního procesu tak, jak sociální konstruktivisté předpokládají, strana a její elity upouštějí od původních idejí a europeizují se.

Využitá literatura pro druhou, praktičtější část práce, je zmíněná výše. Jde především o primární prameny a literaturu, která je lehce dohledatelná online a na oficiálních internetových stránkách zkoumaných politických subjektů. V rámci kapitoly teoretické, která se zabývá konstruktivismem, jeho autory a přístupy, především pak sociálně-konstruktivistickým, je využita literatura uznávaných klasiků v této oblasti výzkumu. Jde především o klasickou literaturu na toto téma, práci *International Relations In a Constructed World* (1998) V. Kubáلكové, N. Onufa a P. Kowerta a dílo Alexandera Wendta *Social Theory of International Politics* (1999). Na Wendta navazují konstruktivistické studie spojené přímo s výzkumem teorií evropské integrace. Zde za zmínku stojí práce *Social Construction and European Integration* (2001) J.T. Checkela, kterou typově doplňuje kolektiv autorů kolem Thomase Christiansena, Knuda Erik Jorgensena a Antje Wienerové s prací *The Social Construction of Europe. Social Constructivism and European Integration* (2004) Thomase Risse taktéž významně doplňuje propojení sociálního konstruktivismu s evropskou integrací. Mezi hlavní literaturu, která doplňuje práci o části zabývající se teorií evropské integrace, patří a bude využita *Theories of European Integration* (2000) Bena Rosamonda a *European Integration Theory* (2004) dvojice Antje Weiner a Thomas Diez

za přispění dalších autorů. Výčet hlavních autorových studnic zdrojů uzavře
International Institutions and Socialization in Europe (2007) J.T. Checkela.

1. KONSTRUKTIVISMUS JAKO RÁMEC

Autor již v úvodu zmiňuje, že jako výchozí teoretický rámec pro uchopení práce zvolil konstruktivismus, resp. sociálně-konstruktivistické pojetí evropské integrace. To totiž, na rozdíl od realistů, nepovažuje pouze materiální faktory² jako ty rozhodující v ovlivňování chování aktérů. Kapitola tak čtenáře seznámí především se základními pojmy, které obsahuje sociálně-konstruktivistická teorie. Půjde o termíny sociální normy/pravidla, aktéři, jazyk, identita a struktura. Kapitola dále dělí konstruktivismus na tři různé poddruhy.

K rozšíření výzkumu konstruktivním pohledem chápání, především v oblasti mezinárodních vztahů, dochází v osmdesátých letech v souvislosti s tzv. čtvrtou velkou debatou (Barša, Císař 2008: 294-295, srovnej Drulák 2003: 50-51).

1.1. VÝVOJ KONSTRUKTIVISTICKÉ TRADICE - VELKÉ DEBATY

V těchto čtyřech debatách, ve výzkumu povahy mezinárodních vztahů, šlo o následující: první debata se týkala povahy mezinárodních vztahů. Její vznik lze spojit s rokem 1919, kdy se teoretici snaží interpretovat konec a příčiny konce první světové války. Druhá velká debata na druhé straně řeší metodu zkoumání mezinárodního prostředí. Především jde o spor na přelomu 50. a 60. let 20. století mezi zastánci tradičních přístupů (hlavně toho realistického) a přístupem novým, behaviorálním. Typickým pro tuto debatu je změna zaměření z výstupů/rozhodnutí institucí ke zkoumání prostředí, ve kterém se rozhodnutí tvoří. Třetí velká debata se opět vrací k povaze obsahu mezinárodních vztahů, kde jde o střet přístupů neoliberalismu/neorealismu a neomarxismu. Nejzajímavější z pohledu příznivce konstruktivismu je, jak již bylo výše řečeno, debata čtvrtá. Tu je možné charakterizovat jako spor idejí racionálního přístupu a přístupů reflektivistických. Protože typicky racionální teorie (neoliberalismus, neorealismus, neomarxismus) nebyly schopné reflektovat a vysvětlit výsledek, resp. konec, studené války, s interpretací již neměli takový problém teoretici reflektivismu. Mezi tyto teorie lze zařadit např. postmodernismus, feminismus, některé liberální a neomarxistické směry, především ale zmíněný

---

² Faktory vojenského a ekonomického charakteru.

konstruktivismus. Konstruktivisté a postpozitivisté celkově, na rozdíl od tradičních směrů, zdůrazňují myšlenku, že „(...) *mezinárodní vztahy jsou alespoň zčásti konstituovány v představách hlavních aktérů, nejsou tudíž čisté objektivní realitou, nezávislou na lidském vědomí. Ukazují, že mezinárodní vztahy nejsou pouze souhrnem materiálních faktorů vojenské či ekonomické povahy, nýbrž také souhrnem představ, které vedou jednání aktérů mezinárodních vztahů.*“ (Drulák 2003: 51, srovnej Císař 2002: 58). Znamená to tedy, že konstruktivismus jako přístup k mezinárodním vztahům, jehož je evropská integrace součástí, rozšiřuje základnu o vliv na změnu identity aktérů a jejich vlastní interpretaci reality, pomocí které lze pojmenovat nové jevy, pro něž tradiční přístupy nemají vysvětlení. Takovým jevem pak může být právě v této práci zkoumaná politická/sociální identita a její změna.

1.2. KONSTRUKTIVISTICKÉ KATEGORIE

Hned v úvodu kapitoly je nutné zdůraznit, že autor, vycházející z prací renomovaných odborníků, klade rovnítko mezi termínem konstruktivismus a sociální konstruktivismus. Vývoj termínu sociální konstruktivismus, jak je v práci používán, je spojen především s uznáním sociálních aktérů jako relevantních proměnných ve výzkumu, které konstruktivní tradice respektuje – proto tedy termín sociální konstruktivismus. Za zásadní tvrzení, které jasně vypovídá o charakteru povahy teorie konstruktivismu, lze považovat výrok, že realita je podle představitelů tohoto směru sociálně konstruována (Kratochvíl 2008: 179). Dalším tvrzením, podporujícím myšlenku možnosti spojení termínu konstruktivismus a sociální konstruktivismus, je že základní podstatou konstruktivismu je přesvědčení o sociálně-politickém světě (kterým je myšlena mezinárodní realita/mezinárodní prostředí/mezinárodní vztahy), jenž je konstruován lidskou interakcí (Kubalková, Onuf, Kowert 1998: 20). Vývoj sociálního konstruktivismu lze také spojit se „sociálním obratem“ v politologii, tedy vzestupem vlivu sociologického institucionalismu, namísto institucionalismu racionální volby, typického pro racionalistické přístupy (Císař 2002: 58). To, že je sociální konstruktivismus vhodným nástrojem, jak uchopit změnu sociálních identit na pozadí procesu evropské integrace v evropských studiích potvrzuje Ondřej Císař i ve své stati *Teorie mezinárodních vztahů a evropská studia* (tamtéž, 59).

Napříč konstruktivistickým rámcem lze rozeznat drobné rozdíly, kterými se směry konstruktivismu a jeho teoretici liší. Mezi obecně nejuznávanější kategorie dělení konstruktivistických směrů patří konstruktivismus konvenční, interpretativní a radikální/kritický (Checkel 2006: 4).

1.2.1. KONVENČNÍ KONSTRUKTIVISMUS

Konvenční konstruktivisté, kteří jsou představiteli typičtí především pro Spojené státy, zakládají svůj výzkum především na roli norem v mezinárodním prostředí a na politické výstupy za podílu existence identit. Jsou zastánci kombinace a prolínání různých teoretických pohledů; ukázkovou prací v souvislosti s evropskou integrací je pak práce J. Lewise *The Janus Face of Brussels: Socialization and Everyday Decision Making in the European Union*.³ V této práci se Lewis snaží prokázat, že socializační proces, sociálně-konstruktivistický jev, při určité míře intenzity a hustotě kontaktů a alespoň částečné izolace od národní politiky, dokáže mít v rámci COREPERu⁴ vliv na identitu zástupců států EU v Bruselu. Ta se pohybuje mezi čistě národní identitou, evropskou či mnohanásobnou, tj. že na různých úrovních politik nelze jasně a zřejmě identitu určit nebo oddělit (Lewis 2005: 968). Tuto práci podporuje ve snaze prokázat vliv sociálního konstruktivismu, resp. procesu socializace, europeizace a sociálního učení ten fakt, že Evropskou komisi tvoří evropští komisaři, tedy zástupci jednotlivých členských států, kteří přichází právě z oblasti politiky *národní*. Jejich identita se však posouvá na úroveň *evropskou*, neboť v pozici komisaře přestávají zastupovat zájmy národních států, ale mandátem občanů Evropské unie hájí zájmy a v mezinárodním prostředí zastupují právě EU (tamtéž: 967).

1.2.2. INTERPRETATIVNÍ KONSTRUKTIVISMUS

Interpretativní konstruktivisté se těší větší popularitě na rozdíl od výše zmíněných, hlavně v Evropě. Zásadní význam ve studiu pak přisuzují jazyku, který zprostředkovává a především buduje sociální realitu – interpretují jazyk. Tato skupina se tedy soustředí především na to, jak je možné, že existují nematerialistické faktory, které mají vliv na rozhodovací proces a na změnu identit. V případě instrumentálních konstruktivistů lze uvést práci T. Banchoffa

---

³ Lewis, Jeffrey. 2005. „The Janus Face of Brussels: Socialization and Everyday Decision Making in the European Union“. *International Organization*, č. 59, 937-971.

⁴ Výbor stálých zástupců. Členy jsou zástupci jednotlivých členských států Evropské unie.

German Identity and European Integration.⁵ Na případě Německa se T. Banchoff nesnaží ukázat účinky dopadu identity na výstup, ale vůbec nutnost obsahu identity v konkrétním případě pro výzkum a konstruktivistickou analýzu (Checkel 2006: 5).

1.2.3. RADIKÁLNÍ KONSTRUKTIVISMUS

Radikální/kritičtí konstruktivisté navazují na formu výzkumu, která se opět zakládá na interpretaci jazyka, v tomto případě však na jeho radikální interpretaci. Nezpochybňují tedy jazykem danou realitu, představitelé tohoto směru jsou ale velmi kritičtí v jejím výkladu a důkladněji se zaměřují na její interpretaci (tamtéž: 6).

1.3. NÁVOD K POUŽITÍ

Ve výzkumu sociálního konstruktivismu a uznání tohoto směru jako relevantního je bez pochyby zásadním dílem monografie autorů pod vedením Nicholase Onufa *International Relations in a Constructed World* z roku 1998. Zejména Onufova kapitola *User's Manual* pracuje s hlavními myšlenkami konstruktivismu a pojmy s ním spojenými. Již v úvodu svého příspěvku Onuf přichází pro sociální konstruktivismus s příznačným tvrzením, že lidé vytváří společnost a společnost zase lidi, a to vše za pomoci sociálních pravidel (Onuf 1998: 59). Následují tedy zásadní pojmy, které zvýhodňují ve výzkumu v souvislosti s teoriemi evropské integrace právě sociální konstruktivismus, který přichází s novým nemateriálním vysvětlováním jevů, na které nedokážou tradiční směry reagovat.

1.3.1. SOCIÁLNÍ PRAVIDLA

Termín sociální pravidla je jedním z primárních nástrojů sociálního konstruktivismu, nepřesně by ale byla tato pravidla chápána jako výhradně zákonná. I tento význam definice sociálních pravidel samozřejmě zahrnuje, není ovšem jediný. Je třeba se zaměřit spíše na pravidla sociální, která vytvářejí proces, při kterém dochází právě k výše zmíněnému ovlivňování společnosti lidmi a naopak. Tato pravidla lze chápat jako výroky typu *co bychom měli dělat*, přičemž co lze chápat jako společenský standard, kterým se společnost řídí

---

⁵ Banchoff, Thomas. 1999. „German identity and European integration“. *European Journal of International Relations*, č. 5, 259- 289.

a v případě nedodržování tohoto standardu je třeba očekávat nějaké následky. Všechny způsoby, ve kterých pak lidé s těmito pravidly přichází do styku (dodržování pravidel či jejich porušování, tvorba a jejich revize) lze nazvat jednání/sociální jednání (*practices*). I bez znalosti pravidel typických např. pro určitou komunitu či skupinu lidí je pak totiž možné na základě tohoto jednání lidí pochopit, či alespoň odhadnout, čeho se pravidla pravděpodobně týkají (Onuf 1998: tamtéž). Poslední důležitou poznámkou pro uvedení definice do potřebného rámce je, že sociální pravidla nevychází pouze z psaných pravidel, na kterých se aktéři domluvili. Jsou to také nepsaná, společností daná pravidla, normy a vzorce chování, která jsou všeobecně společensky přijímána.

1.3.2. AKTÉŘI

Se sociálními pravidly je Onufem spjat pojem agenti (*agents*). Tyto agenty si jazykem sociálního konstruktivismu lze vysvětlit jako lidi/aktéry, kteří mají skrze pravidla a normy vliv na sociální strukturu. Aktéři ale rozhodně nemusí být pouze jednotlivci, nýbrž skupiny lidí, zájmové skupiny, atd. V souvislosti s touto prací je pak nejjednodušší si aktéry představit jako europoslance, evropské komisaře, kluby europoslanců, resp. evropské politické platformy či stálé zástupce členských států. Tito aktéři pak svým jednáním participují na konstrukci sociální struktury, tedy společnosti, spolupodílením se na zákonech, normách a pravidlech. Směr ovlivňování aktéři – společnost je ale obousměrný, recipročně tak také sociální konstrukce např. státu/regionu ovlivňuje aktéry. Existence těchto aktérů je pak snadno opodstatnitelná tím, že pouze zastupují zájmy sociálních skupin, zájmy národů, států a vlád a na vyšších úrovních se snaží prosazovat nová sociální pravidla, která pak zastupovaným skupinám vyhovují. Problém může nastat v pokusu o interpretaci některých rozhodnutí aktérů jako špatných, přestože jsou velice racionální. Při představě složitých a propojených sociálních sítí je takřka nemožné si myslet, že subjektivní požadavky a pravidla lze prosadit pouze na základě působení na strukturu. Jde o složitý proces ústupků dalším aktérům, popřípadě vytváření kompromisů při kooperaci právě s jinými aktéry. Takové jednání je pak tedy možné z pohledu pozorovatele „z venku“ označit jako iracionální, či dokonce špatné a nevýhodné. Ve skutečnosti se dají takové postupy vysvětlit dalším zajímavým jevem, se kterým sociální konstruktivisté přichází, a to *sociálním učením*. Aktéři se působením ve strukturách učí novým normám,

postupem času jsou vyjednávání rychlejší a efektivnější pro všechny strany, neboť proces sociálního učení aktéry učí lépe pracovat s normami a řídit se novými pravidly tak, aby bylo jednání výhodné pro všechny a zároveň bylo v souladu s normami daného společenství. „*Racionalisté jsou přesvědčeni, že aktéři jednají v souladu s logikou výhodnosti (logics of expected consequences). To znamená, že racionálně kalkulují, jak dosáhnout maximalizace svého užitku v prostředí ovlivněném určitými normami. Konstruktivisté naopak zdůrazňují logiku vhodnosti (logics of appropriateness). Aktéři potom primárně nesledují svůj užitek, ale usilují o jednání, které je v souladu s normami, jež v dané skupině převládají. Normy se staly součástí jejich identity, a to právě prostřednictvím sociálního učení*“ (Kratochvíl 2008: 184). To, že mají aktéři opravdový vliv na tvorbu společenských, zákonných pravidel a norem je zřejmé, jinak by neexistovala žádná evropská a národní legislativa, neplatila by pravidla, žili bychom v anarchii. Zajímavým pohledem je již zmíněné reciproční ovlivnění aktérů strukturou/společností, které je dobře lustrovatelné na fungování ideálního trhu. Ten funguje totiž tak, že velký počet prodávajících i kupujících jsou svou nabídkou či poptávkou schopni ovlivnit a de facto regulovat ceny produktů na trhu. Stejně tak velký počet aktérů je schopen svým jednáním nebo svou snahou participovat na vytváření norem a pravidel ovlivnit složitost tohoto procesu, následně je pak nucen přijmout fixní „cenu“ (resp. výši ústupků, kompromisů) za svůj podíl na tomto „*trhu s normami a pravidly*“ (Onuf 1998: 59-61).

1.3.3. JAZYK

Vedle sociálních pravidel a aktérů je dalším důležitým pojmem spojeným se sociálním konstruktivismem jazyk. To, jakým způsobem aktéři používají jazyk, rozdělil Onuf hned do tří kategorií. Jedná se o asertivní řečové akty (*assertive speech acts*), direktivní řečové akty (*directive speech acts*) a zavazující řečové akty (*commissive speech acts*). Každý z řečových aktů má svůj význam i svou důležitost, jsou zásadní pro předání pravidel/norem společenství posluchači (*hearers*), aby pochopil vzorce chování v novém prostředí a dokázal se jimi řídit.

Nejjednodušším předáním pravidla řečovým aktem je učinit tak pomocí asertivního řečového aktu. Pomocí toho aktér posluchače informuje o tom, jak

se věci mají, jak věci fungují, jde o oznamování, resp. konstatování skutečnosti. V případě informování o pravidlech asertivní řečový akt přidává informaci o možných následcích v případě, že posluchač předaná pravidla respektovat nebude. Takto předané informace by se tak podle Onufa daly označit jako principy (*principle*), jako typický příklad poslouží „princip suverenity“. Pokud posluchač pochopí, v čem spočívá, je si zároveň vědom rizik a následků, které v případě porušení principu suverenity následují. Zároveň tento způsob řečového aktu pomáhá nastavovat a předávat instrukce/pokyny posluchačům, jak se chovat (*instruction-rules*). Takové pokyny jsou nezbytné v řadě specifických situací, jako je například provoz různých zařízení, kde aktéři či posluchači působí, nebo třeba to, jakým způsobem a za jakých podmínek se obsazují výbory a komise.

Druhým typem řečového aktu je direktivní způsob. Takový způsob je dobře ztotožnitelný s imperativem, tedy s rozkazovacím způsobem. Aktér jím může vyjádřit přímý rozkaz, požadavek nebo dokonce zákaz. Pokud tedy aktér říká, že je třeba něco udělat, chce, aby posluchač pochopil, že to má udělat. Pravidla předávána tímto způsobem (*directive-rules*) jsou důrazně normativního charakteru (*emphatically normative*). Tato pravidla jasně říkají, co by měl kdo dělat, stejně jako v předchozím případě důrazně upozorňují na následky, které posluchač ponese, pokud pravidla nebude respektovat ⁶. Deklaratorní tvrzení o následcích jiného, než požadovaného chování, vedou k racionálnímu rozhodování aktérů, kteří se chtějí „trestu“ vyhnout.

Posledním typem předávání pravidel aktéry posluchačům je zavazující řečový akt. Ten ve svém obsahu zahrnuje sliby řečníka, které posluchači přijímají. Tím, že na ně reagují a navazují na ně, polemizují s nimi, přijímají je, vytváří síť závazných normativních pravidel (*commitment-rules*). Tato pravidla vytváří povinnosti a práva aktérů, kteří jsou si jich vědomi jak ve vztahu k sobě, tak k ostatním aktérům. Práva jednoho aktéra tak představují povinnosti k aktérům ostatním ⁷ (tamtéž: 66 - 68).

---

⁶ Autor celou dobu operuje s termínem posluchač, všechny následky jsou ale platné i pro aktéra, který může být v případě struktury aktér – aktér v roli posluchače.

⁷ Pro obecnou a možná těžko uchopitelnou představu tohoto vysvětlení lze uvést konkrétní příklad podle Listiny základních práv a svobod Ústavy České republiky. Odst. 1, Čl. 14, Odd. prvního, Hlavy druhé říká, že „Svoboda pohybu a pobytu je zaručena“. Odst. 1, Čl. 12, Odd. prvního, Hlavy druhé zase deklaruje to, že „Obydlí je nedotknutelné. Není do něj dovoleno vstoupit bez souhlasu

Jazyk a jednotlivé řečové akty výše vysvětlené, aktéři (agenti) a sociální pravidla (normy) jsou tedy klíčovými pojmy, se kterými sociálně-konstruktivistická teorie výzkumu pracuje. Všechny tyto elementy na sebe vzájemně působí a ovlivňují se v různých strukturách. Struktura je tedy další zásadní pojem, který je neoddělitelně spjat se sociálně-konstruktivistickým pojetím evropské integrace.

1.3.4. STRUKTURA

Z výše zmíněného je zřejmé, že opodstatněním ve výzkumu spojeném se sociálním konstruktivismem jsou mechanismy, kdy aktéři, řídící se pravidly a normami, působí na sociální/myšlenkovou strukturu společnosti. Co je ale vlastně struktura myšlenek v systému (*structure of ideas*)? A jakým způsobem naopak ovlivňuje tato struktura aktéry, kteří v ní působí?

Struktura všech sociálních systémů by měla obsahovat tři prvky: materiální dispozice (*material conditions*), zájmy (*interests*) a myšlenky, resp. ideje (*ideas*). Všechny tyto složky se navzájem prolínají a doplňují. Materiální zájmy a materiální podmínky jsou ovlivňovány zájmy, kdy mají jednotliví aktéři zájem na určité materiální dispozici ve struktuře. Zájem je zase úzce spjat s idejemi, protože právě jednotlivé ideje/myšlenky v aktérovi vyvolávají zájem. „*Bez idejí nejsou zájmy, bez zájmů nejsou smysluplné materiální dispozice, bez materiálních dispozic není nic*“ (Wendt 1999: 139). Především termín „zájem“ se pak stává středem pomyslného bojiště mezi teoretiky idealisty (příznivce sociálního konstruktivismu) a realisty (příznivce realismu). Oba směry připouští, že společenská struktura je vážně složená z výše popsaných složek, nicméně každý směr přikládá jinou míru relevance jednotlivých složkám. Sociální konstruktivista věří v sílu idejí, na druhé straně realista přikládá největší vážnost materiálním podmínkám a dispozicím (tamtéž: 139-143). Síla a potřeba struktury pak jednoduše spočívá v tom, že kdyby lidé fungovali na světě pouze se svými znalostmi a myšlenkami, nedělili se o ně a nepředávali je dál, společnost by byla velice slabá. Kouzlo sociální struktury je proto ve vytváření sítí sdílených idejí, které se vzájemně doplňují, všichni na těchto propojených sítích participují

---

toho, kdo v něm bydlí“. Aktér A, který má právo svobodného pohybu je tak přeci jen omezen právem aktéra B, do jehož obydlí proti jeho vůli nemá právo vstoupit. Ústava je v tomto případě psaným pravidlem a aktéři jsou si vědomi následků, které ponosou v případě jejího porušení.

a spoluvytvářejí je. Bez této sociální struktury bychom tak nikdy neznali pojem kultura, která je součástí určité sítě konkrétních a např. geograficky sdílených idejí. V rámci kultury, ale například i v rámci státu, sdílené ideje a myšlenky působí na strukturu tím, že vytváří její identitu. V měřítku globální mezinárodní politiky je sociálně-konstruktivistický pojem struktura spojován především s myšlenkovými/koncepčními faktory. Podle sociálních konstruktivistů nelze porozumět mezinárodnímu prostředí, aniž by byla v potaz brána vzájemně uznávaná základní pravidla fungování v systému, spočívající právě v kolektivním sdílení idejí, ať už v míře silné (*thick*) nebo slabé (*thin*)⁸ (Ruggie 1998: 33-34).

1.3.5. IDENTITA

Filozofická definice říká, že „(...) *identita je cokoliv, co dělá určitou věc věcí*“ (Wendt 1999: 224). Jinak řečeno, identita vzniká, když aktéři přijímají a ztotožňují se s idejemi pro společenství typickými, navazují na ně a rozšiřují je. Jsou to znaky, symboly ale především vzorce chování a normy, které respektují, kterými se sebeidentifikují a díky nimž sami sebe chápou. Podle Wendta by se daly rozlišit čtyři druhy identit: 1. osobní nebo korporátní (*personal or corporate*), 2. identita typu (*type*), 3. identita vycházející z role (*role*) a 4. kolektivní identita (*collective*).

Pro účely této bakalářské práce bude autor operovat především s nejzákladnějším typem identity – osobní, na druhé straně s druhem identity nejsložitější/nejširší - identitou kolektivní. Osobní identita se dá chápat jako ta nejjednodušší, na pomyslném žebříčku nejnižše postavená. „*Lidé jsou od přírody rozdílné entity, ale bez vědomí a paměti pro smysl slova „Já“ by nebyli ani aktéři (agents), možná ani lidskými bytostmi*“ (tamtéž: 225). Každý z nás se ztotožňuje s nějakými pravidly a normami, které respektuje. Ty jsou typické pro určitou skupinu nebo společenství. Navazují na určitou tradici, dá se rozklíčovat pomocí kulturních zvyklostí a konvencí, může se spojit klíčem geografickým. Teorie evropské integrace a s ní spojený termín europeizace tvrdí, že takto sdílená osobní identita postupem času, následkem vlivu výše několikrát zmíněných aktérů, může měnit svou podobu a z identit osobních se stává identita kolektivní. To, co autor

---

⁸ Silné a slabé sdílení idejí demonstruje intenzitu sdílení a to, jaký význam aktéři kolektivnímu sdílení idejí přikládají.

této práce předpokládá a v následujících kapitolách se snaží dokázat, je přeměna osobní/korporátní identity českých politiků, kteří následkem vlivu nové evropské sociální struktury, aktérů či dalších jevů mění a posouvají pro sebe důležité sdílené ideje na úroveň kolektivní, explicitně řečeno – identita Čecha ustoupí (neznámá to, že úplně mizí) identitě Evropana.

V případě identit, kterými se zabývá tato bakalářská práce, lze hovořit o identitě kvalitní. Wendt totiž rozlišuje kvalitu idejí, z nichž vznikají identity. Podle něj kvalita identit souvisí a přímo ovlivňuje kvalitu celého systému, v institucionálním slova smyslu státního zřízení. Autor této práce v tomto místě na Wenda navazuje a kromě rozlišování kvality považuje za vhodné a na místě také kvalitu identit hodnotit. Cílové subjekty, které budou v následujících částech analyzovány, tedy politici Občanské demokratické strany a České strany sociálně demokratické, sdílejí ideje demokratické. S těmi souvisí normy a pravidla pro demokratická zřízení typická (princip zastoupení, vláda práva, demokratické volby, osobní práva a svobody, atd.) a pravděpodobně nikdo v akademické sféře nebude (a pokud ano, tak se jedná o ojedinělé případy) namítat tomu, že demokratická zřízení a s ním spojené normy, jsou pravděpodobně nejlepším možným typem společenského zřízení. O tom také vypovídá fakt, že Evropská unie, instituce reprezentující tyto normy a pravidla, má 28 členských států, kde většina obyvatel tyto kvalitní ideje sdílí a dobrovolně se k nim připojuje. Opakem, ale opět důkazem, je mezi dalšími historickými Sovětský svaz socialistických republik či hitlerovské Německo. Útvary, jež stály na idejích, které sice byly do určité míry obyvateli sdíleny, ve větší míře byly ale spíš jednotlivým satelitům a okupovaným státům nuceny, obyvatelé je tak odmítali. Kulturně totiž měli zájem navazovat na ideje, které považovali za kvalitnější a oba tyto celky se postupem času zhroutily (opět se velmi málo pravděpodobně najde akademik, který by obhajoval nacistické ideje jako kvalitní). Smyslem těchto řádků je tedy deklarovat, že možný posun identity české na úroveň identity evropské autor v žádném případě nechápe jako jev negativní, protože identitu evropskou pro ideje a normy, které s ní souvisí, považuje za vysoce kvalitní.

1.4. EVROPSKÁ INTEGRACE

„V počátcích evropské integrace dominovaly v bipolárně rozděleném světě politicky a ekonomicky Spojené státy a konec studenovélečného konfliktu měl obrovský význam pro vývoj vnější role Evropské unie jako aktéra. Rutinní námitka Sovětského svazu proti účasti EU jako důležitého aktéra na politické scéně zmizela, EU navázala hlubší styky s dalšími zeměmi a její potencionální vliv se stal globálním“⁹ (Caporaso, Jupille 2010: 13).

Jak se má ale vlastně evropská integrace chápat? Asi s nejnámější a nejčastěji používanou definicí přichází v roce 1958 Ernst B. Haas ve svém díle *The Uniting of Europe*. I přes to, že je definice více jak padesát let stará, velmi nadčasově s pojmem evropská integrace pracuje. Haas ji chápe jako „(...) proces, při němž jsou političtí aktéři z rozdílného národního prostředí vedeni k tomu, aby přesouvali svou loajalitu, očekávání a politické aktivity k novému centru, jehož instituce disponují jurisdikcí nad již existujícími státy, anebo ji požadují“ (Haas 1958: 16). Co je na definici a především na evropské integraci zajímavé je fakt, že se nejedná o stav, ale dynamický proces, který se stále mění, posouvá, rozšiřuje a zdokonaluje se. Podle Petra Kratochvíla by se daly rysy, které evropskou integraci charakterizují, shrnout do těchto pěti bodů:

- integrace se odehrává na evropském kontinentě,
- integrace je obvykle chápána jako proces, a nikoli jako stav,
- integrace zahrnuje jak složku ekonomickou, tak i politickou, ale též sociální a kulturní,
- počátek evropské integrace lze spojit s poválečným obdobím,
- hlavním rysem politické integrace je vytvoření ústředních institucí, které disponují určitou autonomií a pravomocemi.

(Kratochvíl 2008: 24)

---

⁹ Překlad autora.

Kratochvíl ve své Teorii evropské integrace pokračuje a dodává, že „**Aktéři integračního procesu** (jako např. nadnárodní instituce, státy, regiony a transnacionální aktéři) **vytvářejí hustou síť interakcí a sociálně-kulturních vazeb**“¹⁰ (tamtéž: 24).

Hned v úvodu části práce, která se zabývá sociálním konstruktivismem v oblasti teorie evropské integrace, je třeba vysvětlit, proč je na místě tak učinit právě tímto prizmatem. Na začátku první kapitoly autor vysvětluje rozdíl mezi přístupem realistickým a přístupem idealistickým. Ten realistický klade materiální faktory na první místo, jsou podle něj zásadní a pomocí vlivu materiálních faktorů se dá pochopit realita. Konstruktivisté namítají, že například právě výzkum evropské integrace by byl pouze tímto pohledem ochuzen a podceněn. Konstruktivisté nepatří mezi teoretiky, kteří pouze dosavadní bádání zpochybňují, naopak na něj navazují a nabízejí možné alternativy a způsoby, jak výzkum vylepšit tak, aby se stal validnějším. Realistům podle nich v otázce evropské integrace naprosto chybí prostor pro *intersubjektivitu*, která je pro konstruktivismus zásadní. Realisté odmítají, že by mohla existovat intersubjektivní pravidla a normy, které mohou v jednání a rozhodovacích procesech být důležitějším faktorem, než nějaká materiální podmínka. V souvislosti s intersubjektivitou se taktéž nabízí *sociální kontext* celého jednání aktérů, neboť v rámci integračního evropského procesu jistě všichni aktéři nemohou jednat pouze logikou výhodnosti vzhledem k tomu, že aktéři jsou lidé, tedy bytosti sociální. Rozsáhlé dopady evropského integračního procesu především v podobě Evropské unie autor považuje za dostatečný důkaz toho, že na uspořádání evropské společnosti muselo mít vliv něco dalšího, než pouze materiální faktory. Christiansenem, Jørgensenem a Wienerovou navržené faktory *sociální kontext* a *intersubjektivita* autor považuje za vhodné nástroje k hlubšímu pochopení evropské integrace. Při pohledu na fungování EU autor tedy předpokládá, že integrační proces má transformativní dopad na evropský státní systém a jeho základní jednotky, tedy státy. Politiky se mění a přizpůsobují novému evropskému prostředí. To by bylo jistě možné vysvětlit i materialisticky, takový jev by však nemohl být nekonečný, nároky na materiální dispoziční by se stále zvyšovaly. Mnohem pravděpodobnější je tak vliv

---

¹⁰ Text záměrně zvýrazněn autorem, Kratochvíl jím podle něj jasně popisuje sociálně-konstruktivistické pojetí evropské integrace.

procesů, které souvisí s identitami, normami a pravidly, tedy sociální kontext integrace. Konstruktivisté se tak snaží ideové „stavební kameny“ postavit na stejnou míru, jako ty materiální. Vždyť i ideové faktory (u materiálních o tom není pochyb) mají normativní a instrumentální charakter, který vyplývá jak z individuálních, tak kolektivních sdílených idejí. Navíc smysl a význam těchto ideových faktorů není závislý na čase ani na místě (Ruggie 1998: 33). Přestože se sociálně-konstruktivistické pojetí teorie evropské integrace jeví jako velmi vhodné, stále si nenašlo své stabilní místo ve výzkumu integrace. Konstruktivismus, který tak má nepochybně své zasloužené místo ve společenských vědách, a prokázal i svou hodnotu ve výzkumu mezinárodních vztahů, má stále malý vliv na výzkum evropské integrace. To je fakt, který se jeví jako velmi zajímavý, vzhledem k tomu, že mezinárodní vztahy mají velmi blízko k evropské integraci a přímo s ní souvisí (Christiansen et al. 1999: 543-544).

Účelem první kapitoly bylo seznámit čtenáře se základními pojmy sociálního konstruktivismu, především pak spojit sociální konstruktivismus s teorií evropské integrace. Autor práce se domnívá, že sociální konstruktivismus může vnést „světlo“ do současného výzkumu evropské integrace, kde prozatím převládají výzkumy realistických teoretiků. Vzhledem k tomu, že cílem autora je v této práci prokázat vliv sociálního konstruktivismu na české politické elity, práce s pojmy aktér, sociální struktura, sociální normy, identita a další jsou základním předpokladem tohoto výzkumu.

2. METODA PRÁCE A OPERACIONALIZACE

Jak autor několikrát v úvodu práce zmiňuje, metodou, kterou zvolil pro postup, je textová analýza (*textual approach/textual analysis*), resp. jeden z možných přístupů této metody. Pokud by šlo o výzkum kvantitativní, jistě by bylo na místě použít kvantitativní obsahovou analýzu, pro kvalitativní charakter této práce se ale bude autor zabývat právě kvalitativní obsahovou analýzou v rámci analýzy textu.

Textová analýza je metoda využívaná výzkumníky pro popis a interpretaci zprávy (sdělení), ať již z psané formy či formy projevu (např. politického). Cílem takové analýzy je pak předat dál obsah zprávy, jeho význam a strukturu (Frey, Botan, Kreps 1999: 225-227). Textová analýza není výsostně politologickou metodou, zapadá spíše do výzkumu filozofického, do výzkumu kulturních a mediálních studií, sociologie či masmédií. Má pomoci objasnit a pochopit, jakým způsobem příslušníci různých kultur a skupin chápou sebe, své okolí a svět. Taková analýza se dá ale aplikovat i na skupinu společenskou a zájmovou. Na jejím základě je pak možné uchopit i to, jak se pomocí politických a volebních programů (sdělení) profilují zkoumané politické strany ČSSD a ODS. V další části práce následně zjišťovat, zda-li na základě hlasování na půdě Evropského parlamentu jsou „věrni“ deklarovaným cílům a idejím, nebo zda-li se následkem změny identity způsobené aktéry popsány v první kapitole od svých původních idejí odloučili. Prováděním analýzy textu se výzkumník snaží de facto o nejvíce pravděpodobný výklad toho, co autor výroku/textu myslel zkoumaným sdělením.

Vzhledem k tomu, že jde o analýzu textu, je dobré upřesnit, co autor myslí pod pojmem text. Používáme ho vlastně vždy, když interpretujeme význam čehokoliv (*an interpretation of something's meaning*). Text je tedy něco, z čehož vytváříme slovní podstatu významu věcí, skutečností, děje atd. (McKee 2003: 4). Popisovat sdělení, která jsou příjemci předávána textem, není vůbec tak jednoduché, jak by se mohlo zdát. Neexistuje totiž jednotný výklad významu slov, stejně tak záleží na perspektivě, ze které je textové sdělení interpretováno. V rámci textové analýzy se dají rozlišit dva základní druhy textu podrobyitelných analýze. 1. přepisy komunikace (*transcripts of communication*) a 2. výstupy komunikace (*outputs of communication*). První kategorie zahrnuje doslovné přepisy audiovizuálně zachycené komunikace přesně tak, jak je známe například

v podání stenografů české Poslanecké sněmovny. V rámci druhé kategorie, což je případ tohoto výzkumu, se jedná o výstupy komunikace v podání producentů/autorů sdělení. Jde tedy o knihy v případě spisovatelů, obrazy v případě umělců nebo politické programy v případě politiků. Pro kvalitní textovou analýzu je třeba identifikovat a získat takové texty, které jsou správnými výstupy vzhledem k prováděnému výzkumu. V případě této práce tak jistě není pochyb, že pokud je cílem výzkumníka nastínit ideologickou profilaci stran, resp. postoj stran k některým evropským tématům, jejich politické programy budou jako výstupy maximálně validní. Postup, který vede k získávání takových materiálů, se nazývá archivní komunikační výzkum (*archival communication research*). V současné době moderních technologií jsou politické programy snadno dostupné on-line na oficiálních stránkách zkoumaných politických stran, s bádáním v archivu tak postup i přes svůj název nemá moc společného, což je případ i této práce. To, jakým způsobem text/sdělení analyzovat pochopitelně závisí na tom, za jakým účelem text analyzujeme. Podle kapitoly *Textual analysis* knihy *Investigating communication: An introduction to research methods* (Frey, Botan, Kreps 1999: 225 -256) se dají rozlišit čtyři hlavní přístupy analýzy textu, které se dále dělí na dílčí metody:

1. rétorický kriticismus (*rhetorical criticism*),
2. analýza interakce (*interaction analysis*),
3. interpretační analýza (*performance studies*),
4. obsahová analýza (*content analysis*).¹¹

V rámci přístupu rétorického kriticismu autoři upozorňují na to, aby se čtenář nenechal zmást právě automatickým překladem termínu, především v souvislosti s kriticizmem. Myšlen je totiž konstruktivní kriticizmus/kritika, která nemusí být nutně negativní. Rétorický kriticizmus se tak dá chápat jako “(...) *systematická metoda pro popis, analýzu, interpretaci a hodnocení přesvědčovacího potenciálu zprávy obsažené v textu*“ (Frey, Botan, Kreps 1999: 229). Přestože v rámci svých dílčích metod, jako je například historický kriticizmus, neoaristotelovský kriticizmus, metaforický kriticizmus, narativní

---

¹¹ Vlastní překlad autora.

kriticismus nebo feministický kriticismus a další, nabízí rétorický kriticismus zajímavé perspektivy jak ke kvantitativnímu, tak kvalitativnímu rozboru textu, pro účely této práce se nehodí vzhledem k svému hodnotícímu charakteru, což není účel této bakalářské práce.

Velmi zajímavým přístupem, leč taktéž nepoužitelným pro tuto práci, je analýza interakce, která se ve své kvalitativní podobě používá především v souvislosti s analýzou konverzace, dialogu či korespondence. Interakci lze podle autorů chápat jako něco instinktivního, co nás v různých situacích determinuje ve způsobu našeho chování, především pak ale ve způsobu naší komunikace¹² (Frey, Botan, Kreps 1999: 243). Dá se tedy říct, že některá sdělení nemusí být myšlena opravdu tak, jak s nimi autor přichází, protože je vytvořil právě na základě nějaké interakce. Analýza interakce se pak, zjednodušeně řečeno, zabývá právě interpretací toho, jak a do jaké míry je sdělení výsledkem interaktivního jednání aktéra a jak s takovým výstupem zacházet.

Třetí způsob, interpretační analýza, je kombinací výše zmíněných přístupů s prvky obsahové analýzy. Výzkumníci používající tento přístup se soustředí na zevrubnou interpretaci textu vzhledem ke všem možným nuancím, které se mohou v rámci jeho interpretace objevit. Takový způsob výzkumu by se dal aplikovat i pro tuto práci, ale nastává problém, že je výrazně subjektivní. Výzkumník musí být ochotný vcítit se do pozice autora sdělení, a je třeba, aby si byl vědom kulturních, geografických a dalších faktorů, které autora k takovému vyjádření vedly. Na konci výzkumu každý individuální výzkumník zohledňuje do výsledku zkoumání takovou interpretaci, kterou sám po důkladném průzkumu cítí jako tu nejvíc správnou, právě vzhledem ke všem možným proměnným, působících na autora zkoumaného sdělení. Taková metoda se hodí například pro analýzu literárního díla či prózy, jako subjektivní metoda se ale nehodí pro analýzu politického programu.

---

¹² Pro představu uvádí autoři příklad situace pracovního pohovoru, kdy si zájemce dává větší pozor na to, co říká, nemusí tedy mluvit pravdivě, může dokonce za účelem zisku pracovního místa lhát.

2.1.OBSAHOVÁ ANALÝZA

Posledním a pro tuto práci nejvhodnějším, tudíž zvoleným přístupem je obsahová analýza. Ta slouží k „(...) *identifikaci, vyjmenování a analýze výskytu specifických zpráv a charakteru zpráv obsažených v textu*“ (Frey, Botan, Kreps 1999: 236). Tato metoda byla primárně vyvinuta právě za účelem analýzy textů určených široké veřejnosti v rámci masové komunikace. Kořeny této často používané metody sahají až do osmnáctého století, kdy se švédští učenci na základě slov, které obsahovaly hymny států, snažili zjistit, zda-li je stát v souladu s církví, nebo zda-li je stát sekularizovaný a bez silnějších vazeb na církve. Dalšího rozšíření se metoda těšila ve století devatenáctém, kdy byla hojně využívána v rámci analýzy dostupného denního tisku. Velmi zajímavou historickou roli sehrála obsahová analýza, resp. výzkumníci, kteří ji využívali během Druhé světové války. Spojenečtí výzkumníci sledovali vysílání německých rádiových stanic na okupovaných územích a podle obsahu vysílání (více či méně německo-jazyčného) sledovali postup německých vojenských jednotek. Dnes se obsahová analýza řadí k nejčastěji využívaným metodám pro práci s textem napříč velkou spoustou společenskovědních oborů. Ve většině případů se používá kvantitativní obsahová analýza (*quantitative content analysis*), výjimkou není ani užití kvalitativní obsahové analýzy (*qualitative content analysis*), ostatně jak tomu bude i v rámci této práce.

Kvantitativní obsahová analýza se v rámci analýzy textu používá pomocí dvou indikátorů, kterými jsou kódovací jednotka a klíčová slova. Zvolený text (jehož počátek a konec musí být jasně specifikován, přičemž platí pravidlo, že čím je užší a menší, tím je výstup z něj hodnotnější) k analýze je tedy kódovací jednotkou, v rámci které si výzkumník zvolí klíčová slova. Poté v souboru kódovacích jednotek a vzhledem k jejich pohybu na časové ose sleduje vývoj a výskyt předem zvolených klíčových slov (=proměnných), který poté může jasně kvantifikovat a na základě vysoké či malé četnosti může usuzovat, zda-li je výskyt natolik častý, aby měl relevantní vliv v rámci výzkumníkovy hypotézy.

Kvalitativní obsahová analýza na druhé straně se naopak nesoustředí na počet a častost výskytu slov v textu, ale zaměřuje se na význam slov použitých v textu. Obsahová kvalitativní analýza má do jisté míry narativní charakter,

v textu se soustředí na hlavní stanovená témata/okruhy, na která jsou navázány další pojmy a výrazy (Frey, Botan, Kreps 1999: 237). V rámci této bakalářské práce jsou za kódovací jednotku považovány volební politické programy České strany sociálně demokratické a Občanské demokratické strany v návaznosti na časový interval pěti let, od předposledních voleb do Evropského parlamentu v roce 2009 do roku 2014.

2.2. OPERACIONALIZACE

Aby byl vzorek případů relevantní, vybral autor záměrně dvě nejsilnější (v rámci zkoumaného časového úseku) české politické strany ČSSD (Česká strana sociálně demokratická) a ODS (Občanská demokratická strana). Za nejrelevantnější se dají považovat i perspektivou zastoupení v Evropském parlamentu, neboť v období, kterým se autor výzkumem zabývá, zastupovalo ČSSD sedm poslanců, ODS pak poslanců devět. Zároveň jde o politické strany z opačných ideologických pólů českého politického spektra. Česká strana sociálně demokratická se profiluje a společností je přijímána jako levicový subjekt, naopak Občanská demokratická strana se profiluje jako subjekt pravicový.

Vzhledem k tomu, že v této práci jde o interpretaci politických programů, zaměří se autor na tři konkrétní politické oblasti, ve kterých se strany profilují. Ty autor považuje v rámci kódovací jednotky za klíčová slova metody kvalitativní obsahové analýzy, do těchto oblastí spadají samozřejmě i další příbuzné termíny¹³, které se oblastí dotýkají, souvisí s ní a ve velkém množství případů jsou dokonce přímo spojené s analyzovanou agendou. Jsou to témata, která prostupují politickými programy zkoumaných stran, na která jejich členové reagují a akcentují je. Autor záměrně zvolil témata, která jsou v některých oblastech konfliktní, zároveň je ale považuje za témata důležitá jak pro národní státy a jejich politiky, tak pro celou politiku Evropské unie. Témata jsou taktéž pravidelně konzultována v institucích EU. Jde tedy o tyto oblasti:

---

¹³ S vytyčenou oblastí Zahraniční a bezpečnostní politiky mohou např. souviset témata a termíny Organizace spojených národů, Severoatlantická aliance, obranná politika, konflikt, armáda, rozšiřování Evropské unie či prohlubování evropské integrace. V případě kategorie Fiskální politiky to mohou být hesla např.: důchodové a sociální zabezpečení, daňová politika, jednotná evropská měna (euro), ochrana práv zaměstnanců nebo investice. Závěrečná kategorie Investic (výzkumu) a energetiky mimo jiné zahrnuje také témata školství, zdravotnictví, dotace, obnovitelné zdroje, energetická bezpečnost, diverzifikace zdrojů apod.

- zahraniční a bezpečnostní politika,
- fiskální politika,
- oblast investic (výzkumu) a energetiky.

Již v úvodu práce autor zmiňuje, že případnou kauzalitu mezi procesem europeizace a sociálního učení a změnou identity bude pozorovat na hlasování členů Evropského parlamentu zvolených za ČSSD a ODS. Po provedení kvalitativní analýzy politických programů autor může předpokládat chování, resp. způsob hlasování jednotlivých evropských poslanců vzhledem k předem určeným tématům. V kontextu porovnání s hlasováním na půdě Evropského parlamentu pak lze vyvodit, zda-li se poslanci řídí deklarovanými stanovisky a idejemi, nebo zda-li je opustili. Tato kontrola proběhne v rámci hlasování z posledního roku výkonu mandátů europoslanců, tedy z roku 2014. V takovém případě je nejpravděpodobnější, že k možné změně identity došlo, proces sociálního učení probíhá v čase, těžko proto předpokládat, že by výrazná změna jednání politika oproti deklarovanému národnímu programu nastala již během prvního roku ve funkci poslance Evropského parlamentu. V rámci počátků výkonu mandátů autor předpokládá motivaci v rámci jednání a hlasování logikou výhodnosti (*logics of expected consequences*), která je spojitelná právě s prosazováním národní politické agendy. Až po začlenění se do kolektivu pracovních skupin a výborů Evropského parlamentu autor předpokládá možnost motivace jednání logikou vhodnosti (*logics of appropriateness*), ta je naopak typičtější pro aktéra působícího v institucích (v tomto případě instituce Evropské unie) delší dobu.

Ve volebním období 2009 – 2014 jde jmenovitě o tyto evropské poslance zvolené za Českou stranu sociálně demokratickou (Český statistický úřad 2015):

- Ing. Zuzana Brzobohatá, poslankyně PS PČR
- Robert Dušek, poslanec PS PČR
- JUDr. Richard Falbr, poslanec EP

- Doc. Ing. Jiří Havel, CSc., vysokoškolský pedagog¹⁴
- RNDr. Pavel Poc, jednatel společnosti
- Dr. Libor Rouček, poslanec EP
- MUDr. Olga Sehnalová, MBA, místostarostka města

Evropští poslanci zvolení za Občanskou demokratickou stranu (tamtéž):

- MUDr. Milan Cabrnch, poslanec EP
- JUDr. Andrea Češková, advokát a finanční poradce
- Mgr. Hynek Fajmon, poslanec EP
- Edvard Kožušník, ředitel sekretariátu předsedy Senátu PČR
- MUDr. Miroslav Ouzký, poslanec EP
- PaedDr. Ivo Strejček, poslanec EP
- Ing. Evžen Tošenovský, matematik-analytik
- Ing. Oldřich Vlasák, poslanec EP
- Ing. Jan Zahradil, poslanec EP¹⁵

Autor práce si je vědom problematičnosti metody vzhledem k interpretaci textu, která by mohla být, v případě špatného provedení, příliš subjektivní například vzhledem k vlastním sympatiím či naopak antipatiím. Riziko je veliké vzhledem k tomu, že jeden text může být interpretován až třemi různými způsoby. Můžeme hovořit o interpretaci autora textu, poté příjemce textu a nakonec i o interpretaci zprostředkovatele sdělení, který text opět dále interpretuje. Autor

---

¹⁴ Doc. Ing. Jiří Havel, CSc. během výkonu svého mandátu (2012) zemřel, jeho hlasování tedy nemůže být předmětem výzkumu.

¹⁵ Autor záměrně uvádí předchozí povolání českých evropských poslanců zvolených pro období 2009 -2014, v případě potvrzení vlivu změny identity by mohlo být předchozí zaměstnání poslanec EP pozitivním indikátorem změny, vzhledem k předchozí zkušenosti poslance s fungováním evropských institucí.

se proto v práci snaží text interpretovat maximálně v souladu s původním záměrem autorů politických programů a prohlášení.

3. HISTORIE, POLITICKÁ PROFILACE A ANALÝZA STRAN

Tato kapitola má, jak z úvodu plyne, za úkol charakterizovat stranickou politiku, ideje strany a v rámci pravo-levého politického dělení uvést čtenáře do kontextu toho, jaké postoje se vzhledem k dopředu vytyčeným tématům dají předpokládat. Pomocí kvalitativní obsahové analýzy se autor soustředí na tři kategorie, kterými jsou **zahraniční a bezpečnostní politika, fiskální politika** a nakonec politika oblasti **investic (výzkumu) a energetiky**. Než dojde k samotné analýze programových dokumentů, autor považuje za relevantní se alespoň povrchově dotknout základní ideové profilace stran, stejně tak jako krátce nastínit historický vývoj stran, který je dalším zásadním faktorem ve vývoji profilace stran.

3.1. IDEOVÁ VÝCHODISKA ČESKÉ STRANY SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ (ČSSD)

Česká strana sociálně demokratická je strana s bohatými historickými kořeny a po roce 1989 tak navazuje, na rozdíl od Občanské demokratické strany, na tradici sociálně-demokratické strany na našem území. Podle *Encyklopedie ČSSD* vydané k 135. výročí sociální demokracie se dá říct, že důležitým historickým momentem této strany je oddělení české sociální demokracie od celorakouské sociálně-demokratické platformy a vznik Sociálně demokratické strany československé v Rakousku (1878). Hlavním historickým mezníkem je pak ale jistě sloučení české sociální demokracie se slovenskou sociální demokracií a vznik Československé sociálně demokratické strany dělnické v prosinci 1918 (*Encyklopedie ČSSD* 2013). Šlo o politickou stranu inspirovanou socialistickou ideologií, především strana bojovala za rozvoj volebního práva, ochranu práv dělníků, úpravu sociálního a nemocenského pojištění, vyvlastnění velkostatků, dolů a velkých průmyslových podniků atd. Éra nacistické okupace sociálně demokratickým myšlenkám nepřála, strany inspirované těmito idejemi byly rozpuštěny, řada členů těchto stran se přidala k zahraničnímu, nebo dokonce domácímu odboji a stala se tak terčem pronásledování nacistů. Podobný osud měla sociální demokracie i po únorových událostech v roce 1945. Strana se po nacistické okupaci obnovila jako Československá národní demokracie, nicméně se stala součástí tehdejší Národní fronty. Přestože v letech 1945-1946 sociální demokracie spolupracovala s Komunistickou stranou Československa (znárodnění průmyslu), našli se členové, kteří odmítali participovat

na „stalinistických“ praktikách běžných pro tehdejší politickou situaci. Toto křídlo se pak v rámci Pražského jara snažilo na demokratickou tradici strany navázat a oddělit se od Národní fronty, komunisté pro tento záměr však pochopení neměli. *„Léta 1968-69 přinesla do československé společnosti oživení sociálně demokratického ideového a politického dědictví. Projevilo se zejména v odborovém hnutí, ale i uvnitř samotné KSČ, kde reformní garnitura vystupovala s programem demokratického socialismu. Mnozí reformní komunisté, vyloučení v letech 1969-1970 z KSČ, se stali v sedmdesátých a osmdesátých letech nositeli demokratické socialistické opozice vůči „normalizačnímu“ režimu a v disentu, popřípadě v exilu se sblížovali se sociálními demokraty“* (Encyklopedie ČSSD). Obnovení se sociální demokracie dočkala až v roce 1989, kdy během listopadových dní proklamovala svou obnovu v rádiu Svobodná Evropa, každopádně sociální demokracie, se kterou operuje autor v této práci, doopravdy vzniká až po rozdělení Československa v roce 1993, strana nesla název Česká strana sociálně demokratická (ČSSD) a po ustanovujícím sjezdu se jejím prvním předsedou v rámci samostatné České republiky stal představitel radikálního směru Miloš Zeman (Encyklopedie ČSSD).

Současná ideová východiska České strany sociálně demokratické jsou deklarovaná v dokumentu Sociální demokracie pro 21. století (2011), který začíná prohlášením „Jsme sociální demokraté. Hlásíme se k soužití v sebevědomí svobody, v úctě k svébytnosti každého a v péči o potřeby všech. Hlásíme se k ideálu demokracie politické, sociální i ekonomické“ (ČSSD 2011:3). Strana a její představitelé těmito myšlenkami spojují ČSSD s politickou tradicí typickou právě pro sociálně-demokratickou ideologii. Zásadní sociálně-demokratické myšlenky a cíle se dají shrnout do těchto hlavních pěti bodů:

- sociální demokracie prosazuje liberálně demokratické zásady a souhlasí s tezí, že politické změny se mohou a mají provádět pokojně a ústavně.
- Kapitalismus se chápe jako jediný spolehlivý způsob vytváření bohatství; socialismus se tudíž kvalitativně neliší od kapitalismu.

- Kapitalismus se přesto hodnotí jako morálně defektní, zejména pokud jde o způsob, jak se v něm rozděluje bohatství; kapitalismus se spojuje se strukturální nerovností a chudobou.
- Vady kapitalistického systému může stát odstranit ekonomickým a sociálním inženýrstvím; stát je strážcem veřejného, čili obecného zájmu.
- Národní stát je účelnou jednotkou politického vládnutí. Disponuje totiž značnou schopností regulovat na svém území hospodářský a společenský život.

(Heywood 2008: 146)

Toto jsou tedy podle A. Heywooda hlavní rysy typické sociálně-demokratické strany. Na případ České strany sociálně demokratické ale v současnosti jen těžko aplikovatelné. Tato charakteristika sedí sociálně demokratickým stranám jistě například v rámci poválečného období. Nelze totiž například v souvislosti s politikou ČSSD tvrdit, že pouze stát je účelnou jednotkou politického vládnutí. ČSSD se profiluje jako proevropská strana, tedy strana, která respektuje právní závazky evropského práva, které je mnohdy nadřazeno tomu národnímu a v případě, že národní právo je v rozporu s právem institucí EU, takovému pak ustupuje. Jako daleko přesnější charakteristiku pro základní ideové uchopení České strany sociálně demokratické vidí autor Heywoodovu charakteristiku socialismu, resp. sociální demokracie tzv. „třetí cesty“¹⁶. Ta vychází z předpokladu strany pragmatické, preferující politiku globalizace před silným národním státem. Na rozdíl od tradiční sociální demokracie se neinspirovuje sociální demokracie 21. století industriální společností, nýbrž informační společností a dává přednost pospolitě společnosti před tou třídně rozdělenou. Preferuje a stojí za sociálním tržním hospodářstvím, místo plné zaměstnanosti navrhuje koncept plné zaměstnatelnosti a rovnosti příležitostí pro občany. Je meritokratická a místo pokusů o odstranění veškeré chudoby se v rámci své politiky snaží spíše o začleňování sociálně vyloučených

---

¹⁶ S pojmem třetí cesta přichází britský sociální a politický teoretik Anthony Giddens (*Třetí cesta* z roku 1998 nebo *Třetí cesta a její kritikové* z roku 2000), jeden z tehdejších poradců premiéra Tonyho Blaira. Třetí cestou Giddens přetváří sociální demokracii ve světle nástupu pozdní moderny a zohledňuje zásadní témata, jako jsou například globalizace, přerušení kontaktu s tradicemi nebo růst sociální reflexivity.

do společnosti. Vedle sociálních práv klade také důraz na povinnosti obyvatel, a místo státu sociálně-reformistického nabízí koncept konkurenčně-tržního (Heywood 2008: 153-158).

Podle výše zmíněného tedy autor potvrzuje povědomí o České straně sociálně demokratické, jako o straně levicové, sociálně-demokratického druhu, která reaguje na výzvy současné společnosti a dá se tak zařadit mezi ty politické strany, které následují onen „třetí“ politický proud.¹⁷

3.2. IDEOVÁ VÝCHODISKA OBČANSKÉ DEMOKRATICKÉ STRANY (ODS)

Jak již bylo řečeno v úvodu kapitoly, Občanská demokratická strana, na rozdíl od České strany sociálně demokratické, nevychází z hlubokých historických kořenů, ve stejném měřítku jde o stranu velmi mladou, založenou a konstituující se po listopadových událostech v roce 1989. Dá se říci, že vzniku Občanské demokratické strany jednoznačně předcházela vznik Občanského fóra, neboť značná část elit Občanského fóra posléze začala působit v rámci ODS. A právě skupina členů Občanského fóra¹⁸ pravicově zaměřených začala již v roce 1990 prosazovat rámci OF pravicové ideály, především se pak tato skupina lišila názorově s ostatními členy Občanského fóra ve věci struktury hnutí a poté v otázce toho, jak se postavit k ekonomickým reformám. Právě následkem těchto sporů je v září roku 1990 v rámci Občanského fóra založen Meziparlamentní klub demokratické pravice, který reprezentoval představu hnutí s jasně danou strukturou a předsedou (Novák 2009: 138-139). V říjnu v roce 1990 se také uskutečnil Sněm OF, na kterém je zvolen předsedou představitel většinového pravicového křídla hnutí, Václav Klaus. Výrazného úspěchu se toto křídlo dočká v rámci následujícího Sněmu OF, konaného ve dnech 12. -13. 1. 1991. Zde si prosadilo transformaci Občanského fóra v standardní politickou stranu, zavedení individuálního členství v této straně, pevnou a jasně danou vertikální strukturu a především pak byl schválen program, který rozhodně odmítl třetí cestu

---

¹⁷ ČSSD je zároveň součástí celoevropské Strany evropských sociálních demokratů PES (Party of European Socialists), slučující sociálně-demokratické a labouristické strany, taktéž ve většině případů inspirované politikou „třetí cesty“ a zároveň je ČSSD v rámci Evropského parlamentu součástí politické nadnárodní platformy Pokrokového společenství socialistů a demokratů (S&D), která taktéž slučuje nejvýznamnější a nejsilnější sociálně-demokratické strany, které obhájí své mandáty na půdě EP.

¹⁸ Šlo především o osobu Václava Klause, Vladimíra Dlouhého a Miroslava Macka.

v ekonomice a zastával se okamžité ekonomické reformy. V únoru 1991 do celé situace vstupuje prezident Československa, Václav Havel, a svolává představitele Občanského fóra do Lán, kde vznikají tzv. Lánské dohody. Na základě těchto dohod se představitelé definitivně dohodli na rozdělení Občanského fóra a následujícím vývoji OF. Na sněmu Občanského fóra z 23. února 1991 se tedy hnutí vážně dělí na dva politické subjekty – Občanské hnutí a Občanskou demokratickou stranu (Novák 2004a: 263-270). Už v březnu 1991 byl ustaven přípravný výbor Občanské demokratické strany v čele s předsedou Václavem Klausem, který měl za úkol připravit stanovy strany, organizační strukturu tak, aby se mohl konat ustavující kongres. Ten následně proběhl 20. -21. dubna 1991 v Olomouci, kde delegáti přijali stanovy a organizaci nové Občanské demokratické strany a do svého čela zvolil Václava Klause. ODS se kongresem a přijetím politického programu profiluje jako pravicová strana s konzervativním programem (ODS 2015).

Současná ideová východiska Občanské demokratické strany dobře ilustruje ideový dokument Vize 2020 (2010), který ve své preambuli mluví o straně, která je „(...)konzervativní a liberální odpovědí na socialismus a populismus“ (Vize 2020: 1). Těmito a dalšími myšlenkami v zásadním ideovém dokumentu strany se Občanská strana profiluje jako konzervativní strana těžící zároveň z ekonomického liberalismu. V poslední době se pak zvláště výrazně snaží o pozici euroskeptické politické strany. Autor opět využil k základní definici ideologického směřování Politické ideologie A. Heywooda, aby charakterizoval politiku Občanské demokratické strany jako kombinaci dvou hlavních směrů konzervativní tradice, tedy spojení prvků tzv. liberální nové pravice a konzervativní nové pravice. Mezi prvky, které přebírá strana z typických myšlenek liberální nové pravice, jistě patří klasické pojetí trhu. Ten občanští demokraté chápou jako stav, kdy “ (...)prostředkem povzbuzení lidského úsilí a účelného nasměrování zdrojů je svobodný trh. Věříme, že společnost, jejíž ekonomické síly spolu volně soutěží na trhu, dosáhne nejspíše hospodářského růstu a vzestupu životní úrovně. Snahy cílevědomě upravit fungování trhu, byť s dobře míněnými záměry, např. sociálními či ekologickými, většinou vedou ke zhoršení celkového výsledku a v důsledku se obrátí proti samotným záměrům“ (ODS 1995). Stejně tak je to i s pojetím státu. To je podle občanských demokratů

základní stavební jednotkou (stejně tradiční rodina), je ale ne místě, aby byl stát „štíhlý“ a svou agendou co nejméně obtěžoval obyvatele státu, především pak malé a středně velké podnikatele. Pojetí státu souvisí i s pojetím jednotlivce liberální novou pravicí, která klade práva a nedotknutelnost jednotlivce na první místo. Tento směr se pak výrazně distancuje od tzv. plíživého kolektivismu, typického pro socialistické, resp. komunistické státní uspořádání (Heywood 2008:106-110). Naopak tam, kde zcela jasně navazuje Občanská demokratická strana na proud konzervativní nové pravice, je například privátnost politiky a zasazení se o posílení autority státu ve společnosti. Obava vyvstává z přílišné permisivity¹⁹, typicky liberálního konceptu. Stát, přestože musí být štíhlý, má monopol na složky, které zajistí právě tolik prosazovanou a deklarovanou svobodu jedince a jeho majetku. „(...)svoboda je dnes ohrožena hned ze dvou stran – zevnitř od nekontrolovaně bujícího státu, který proniká do nejhlubšího nitra našeho soukromí, a zvenějšku od zločinných režimů a těch, kdo nerespektují práva druhých a kteří ohrožují samu podstatu naší existence. Úlohou dnešního státu proto musí být vyvážení přirozené potřeby svobody a její ochrany, kterou mají garantovat kvalitně a efektivně fungující instituce, nikoli nové pravomoc“ (Vize 2020:6). Mezi další hlavní myšlenky kombinace obou proudů nové pravice lze rozhodně zařadit snahu o tradicionalitu, společenský pořádek, vyzdvihování a respekt k tradičním hodnotám, zároveň ale rovnost šancí pro obyvatele, uzavírající se nacionalismus a odpor proti globalizaci (Heywood 2008:112).

Na základě výše řečeného tedy autor opět potvrzuje povědomí o Občanské demokratické straně jako o straně, kterou lze charakterizovat jako pravicovou, ovlivněnou tradicí konzervativismu a ekonomického liberalismu a jistě se dá považovat za stranu tzv. nové pravice.²⁰

---

¹⁹ Ochota dovolit lidem, aby se v otázkách morálky sami rozhodovali; permissivita čili shovívavost naznačuje, že neexistují žádné autoritativní hodnoty (Heywood 2008:110).

²⁰ ODS je součástí celoevropské Aliance evropských konzervatistů a reformistů a zároveň politické platformy Evropských konzervatistů a reformistů na půdě Evropského parlamentu. Oba subjekty sdružují středo-pravicové politické konzervativní strany.

3.3. ANALÝZA POLITICKÝCH DOKUMENTŮ ČESKÉ STRANY SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ V LETECH 2009 – 2014 ²¹

V rámci metody práce vytyčil autor zajímavé a důležité politické oblasti, které se projeví v rámci politické soutěže a názory na tyto otázky korespondují s profilací politických stran. Následuje tedy analýza politických programů a dokumentů v oblastech Zahraniční a bezpečnostní politiky, Fiskální politiky a nakonec v oblasti Investic (výzkumu) a energetiky. Všechny použité programy a dokumenty získal autor na oficiálních internetových stránkách České strany sociálně demokratické ²², jsou to tak oficiální a veřejnosti dostupné dokumenty, kterými se sama strana prezentuje.

3.3.1. ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA

Na základě *Dlouhodobého (základního) programu* se čtenář seznámí s tvrzením, že pro sociální demokracii je zásadní multilaterální uspořádání světa. Vyzdvihuje tak roli nadnárodních organizací, které svým charakterem a svými nástroji mají možnost představovat garanta regionální, resp. globální bezpečnosti. Jde o Organizaci spojených národů (OSN), Evropskou unii (EU) a Severoatlantickou alianci (NATO). Sociální demokracie se dále staví za rozvoj bezpečnostních složek Evropské unie a NATO. Politika sociální demokracie chápe, že hrozbám může malá Česká republika čelit jedině v rámci globálního bezpečnostního společenství a nutně se musí podílet ve spolupráci s takovým společenstvím na řešení konfliktů a možných rizik. Než v rámci řešení bezpečnostního problému ale dojde k využití vojenských prostředků, je třeba klást maximální důraz na prevenci takové situace a využít všechny neválečné prostředky k řešení. Teprve v okamžiku nemožnosti řešení situace mírovými prostředky lze využít násilnou cestu. V rámci takového řešení je třeba také myslet na řešení případného poválečného stavu, sociální demokracie tak klade důraz na formování policejních a civilních kapacit pro řešení pokrizových situací v místech konfliktů tak, aby nedocházelo k duplicitě agendy Evropské unie a Severoatlantické aliance. Přestože sociální demokracie chápe Spojené státy jako relevantního spojence, americká bezpečnostní politika směřuje spíše unilaterálnímu uspořádání světa. To sociální demokracie odmítá a zdůrazňuje potřebu multilaterálního uspořádání,

---

²¹ Součástí analýzy jsou ale zároveň i starší politické programy. Jde především o tzv. dlouhodobé politické programy a cíle strany v dlouhodobém horizontu.

²² Oficiální internetové stránky České strany sociálně demokratické – www.cssd.cz.

jako jetý možný systém pro udržení a zajištění globální bezpečnosti. Překvapením by tak neměl být *Program Změny a naděje* z roku 2010. Zde sociální demokraté akcentují opět téma důležitosti být součástí Severoatlantické aliance a Evropské unie, vzhledem k dalšímu partnerovi, Spojeným státům americkým, je ale o poznání kritičtější a odmítá umístění amerických protiraketových základen na našem území.

*„Podpoříme větší podíl EU na zajišťování mezinárodní bezpečnosti. Souhlasíme se zapojením Armády ČR do mezinárodních misí NATO a EU. Trváme na odmítnutí projektu protiraketové obrany USA na území ČR“*²³ (*Program Změny a naděje 2010:7*).

Ruku v ruce s vnější dimenzí bezpečnosti jde podle sociálních demokratů bezpečnost vnitřní, úsilí tak má náležet i budování akceschopného, jednotného a vnitřně koordinovaného bezpečnostního systému České republiky, který je schopen na rizika a bezpečnostní krize reagovat a to i v součinnosti se zahraničními spojenci. Jako priority v bezpečnostní a obranné politice České strany sociálně demokratické lze považovat následující body:

- podporu postupného přesnějšiho vymezení rolí OSN, EU a NATO,
- příspěvek k efektivnímu naplňování cíle NATO, kterým je společná obrana a zvyšování obranných schopností,
- podporu rozvoje společné zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky, a především obranných schopností EU,
- podporu aktivit EU a NATO zaměřených na stabilizaci politické, ekonomické a bezpečnostní situace v bezprostředním okolí Evropské unie (Balkán, východní Evropa, Kavkaz, Blízký východ, severní Afrika),

---

²³ Problematika umístění radaru protiraketové obrany v Brdech bylo ostře sledovaným tématem už od roku 2006, kdy byl záměr oznámen. V roce 2008 sice ministři ČR a USA záměr postavit radar podepsali, český parlament ale smlouvu neratifikoval a USA tak v roce 2009 od záměru odstoupily.

- posilování rozvoje vlastního obranného potenciálu České republiky představuje z hlediska její bezpečnosti základ pro maximalizaci pozitivních efektů vyplývajících z našeho členství v NATO a EU.

(Dlouhodobý (základní) program ČSSD: 17-18)

Globalizaci jako současný trend česká sociální demokracie reflektuje už ve svém Základním (dlouhodobém) programu ČSSD z roku 2003. Uvědomuje si, že zapojením se do globálních bezpečnostních struktur musí český provincialismus ustoupit což je jediná myslitelná cesta k modernizaci české společnosti, její ekonomiky, kultury a politiky. V rámci procesu globalizace, především pak globalizace hrozeb, se sociální demokracie domnívá, že pravděpodobnost konfliktu typického pro 20. století se snížila, zbraní pro zajištění vnitřní bezpečnosti tak preferuje minimum, rozvoj zbraní hromadného ničení a jaderných braní pak sociální demokracie odmítá. Česká strana sociálně demokratická vychází z přesvědčení, že existuje univerzální platnosti základních lidských práv a svobod, k jejich zajištění je nutné být součástí výše zmíněných mezinárodních bezpečnostních a především obranných struktur (Základní (dlouhodobý) program ČSSD 2003: 22, srov. Sociální demokracie pro 21. století 2011: 19). Zachování transatlantické vazby je pak základem pro zajištění bezpečnosti České republiky. Jako představitelka zajištění globální bezpečnosti je opět chápána Severoatlantická aliance, její rozšiřování o nové členské státy sociální demokracie vítá. I v roce 2003 sociální demokracie předpokládá rozvoj a rozšiřování nástrojů obrany Evropské unie.

„ČSSD podporuje rozvoj evropské bezpečnostní a obranné dimenze Evropské unie jako nástroje, který zvýší připravenost Evropy nést odpovědnost při řešení krizí v oblastech jejího zájmu“ (Základní (dlouhodobý) program ČSSD 2003: 22-26).

Důležitá je pro sociální demokraty koordinace zahraničních cílů států Evropské unie a vytyčení si priorit zahraniční a bezpečnostní politiky EU. Jako možné cíle zahraniční a bezpečnostní politiky pak vidí sociální demokraté vztahy s USA, Ruskem, Čínou, Indií nebo Brazílií. V rámci svého materiálu *Sociální demokracie pro 21. století* (2011) ale přichází strana i s novými tématy,

která spadají pod zahraniční a bezpečnostní politiku České republiky a Evropské unie. ČSSD začíná operovat s klíčovými tématy jako je ochrana klimatu, boj s chudobou, ochrana lidských práv a zajištění právního prostředí ve vztahu k třetím zemím, tolikrát zmíněná spolupráce s Organizací spojených národů, Evropskou unií a Severoatlantickou aliancí, boj s mezinárodním terorismem a udržení sociální dimenze v rámci obchodních mezinárodních vztahů. Sociální demokraté podporují vznik služby, která bude mít vliv na posilování vlivu Evropské unie v rámci světové diplomacie. Vyjasňování a stanovování si priority by se pak podle sociálních demokratů nemělo dít pouze ve vládní „dílně“, taková rozhodnutí a strategie by měla vznikat v rámci konsenzu s nevládními a opozičními stranami.

„ČSSD se bude zasazovat o zvyšování kontaktů a spolupráci v rámci Strany evropských socialistů a Socialistické internacionály, o vytváření společných thinktanků a propojování odborného zázemí evropských sociálně demokratických stran. Pouze pevné a široké aliance, zahrnující politické strany i další společenská hnutí, mohou uspět v úsilí o rozvoj integrované, demokratické a sociální Evropy“ (Sociální demokracie pro 21. století 2011: 19).

Kontinuálně na program z roku 2011 navazuje v některých základních bodech Volební program ČSSD z roku 2013. I zde je totiž kladen důraz na zajištění vnější bezpečnosti České republiky, přestože jde o klidnou středoevropskou zemi bez zřetelných nepřátel. Sociální demokracie stále vnímá jako největší hrozby ty globální, které se svými dopady mohou dotknout právě i České republiky. Opět se opakují prioritní témata zahraniční a bezpečnostní politiky, jako jsou organizovaný zločin a boj proti němu, stejně tak jako proti mezinárodnímu terorismu. Dále jde o negaci šíření zbraní hromadného ničení, neustálého zhoršování životního prostředí a nestabilitu globálního sociálního a ekonomického systému. Podle České strany sociálně demokratické je pak odpověď *„(...)na tyto hrozby vyšší úroveň mezinárodní spolupráce a integrace“* (Volební program ČSSD 2013: 32). V souladu s dlouhodobými programy českých sociálních demokratů (Dlouhodobý (základní) program ČSSD: 17-18, srov. Základní (dlouhodobý) program ČSSD 2003: 22-23, srov. Základní (dlouhodobý) program ČSSD 2005: 26-27) se i v roce 2013 jako nejlepší řešení

na globální problémy jeví multilaterální světový systém. Především je to pak podpora globální role Organizace spojených národů a přidružených institucí²⁴ a příslib aktivního přístupu České republiky k Evropské unii a Severoatlantické alianci a jejím závazkům v těchto společenstvích. Jde o spojení Evropské unie a Spojených států amerických a kooperace v oblasti prevence konfliktů. Zároveň je připravena sociální demokracie podporovat snahy o posilování ambic Evropské unie zvládat krize a navazovat užší spojenecký kontakt s nejbližšími sousedy. Právě dobré vztahy České republiky se sousedními zeměmi²⁵ vidí ČSSD jako klíčové. V rámci prosazování lidských práv bude Česká strana sociálně demokratická klást důraz na sociální a ekonomická práva, občanská práva a ekonomický rozvoj od sebe nelze oddělit. Novým programovým bodem v rámci zahraniční a bezpečnostní politiky je aktivní Česká republika na poli rozvojové pomoci. Další články, především bezpečnostní politiky, se týkají obranyschopnosti a konkurenceschopnosti Armády České republiky. Ta by měla být podle sociální demokracie připravena zasáhnout v případě nebezpečí nebo katastrofy nejen na území ČR, ale zároveň plnit závazky vůči mezinárodnímu společenství a svým profesionálním přístupem operovat také v zahraničí.

„Naším národním zájmem je úspěšné pokračování procesu evropské integrace“ (Volební program ČSSD 2013: 33).

ČSSD chce být aktivní v politických debatách o dalším rozvoji Evropské unie, kladoucí důraz na sociální a kulturní rozměr evropské integrace. Zajímavým návrhem sociálních demokratů je vytvoření komunikační sítě českých občanů, kteří působí v institucích Evropské unie tak, aby byla koordinace hájení zájmů České republiky co nejlepší a nejsnadnější (Volební program ČSSD 2013: 32-33).

Na základě analýzy politických programů České strany sociálně demokratické v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky se podle autora dají rozeznat následující priority, které lze považovat podle intenzity využívání v dokumentech za klíčové pro představu politiky v těchto oblastech. Mezi ně patří:

---

²⁴ Zajímavá je poznámka o tom, že zároveň je ČSSD připravena debatovat o reformě OSN.

²⁵ Slovensko, Německo, Rakousko a Polsko.

- globální multilaterální uspořádání,
- plnění požadavků a aktivní přístup v rámci smluvních společenství (Organizace spojených národů, Severoatlantická aliance, Evropská unie a spojení se Spojenými státy americkými),
- účast České republiky na zajištění vnější bezpečnosti a prevence konfliktu,
- posilování procesu evropské integrace a rozšiřování Evropské unie.

3.3.2. FISKÁLNÍ POLITIKA

Politické programy České strany sociálně demokratické v této oblasti mají sklony spíše k problémům, které se přímo týkají české politické situace. Najdou se zde ale témata, která přesahují rámec České republiky a dají se aplikovat na evropskou úroveň. Všechny kapitoly programů věnované této problematice spojuje jedno zásadní téma, kterým je globalizace. Sociální demokraté si uvědomují vliv globalizace nejen v zahraniční politice a deklarují schopnost reagovat na nové globální trendy spojené s finančnictvím.

„Objektivním faktorem plynoucím z globalizace je vysoce nákladný rozvoj vědy a výzkumu, rozšiřování vzdělávání, rostoucí podíl obyvatelstva v poproduktivním věku, který vyžaduje modifikace stávajících systémů sociální a zdravotní péče a zejména soustavy důchodového zabezpečení i rostoucí výdaje na ozdravení životního prostředí“ (Dlouhodobý (základní) program ČSSD: 46).

Přestože sociální demokracie počítá se stabilizací veřejného dluhu a v rámci České republiky si klade za cíl cyklicky vyrovnaný (či mírně deficitní) veřejný rozpočet, v rámci inspirace moderní evropskou formou státu je nutné myslet taktéž na solidaritu. Právě princip solidarity, jako spojení sociální spravedlnosti a ekonomické efektivity, je považován za rozhodující nediskriminační přístup, který skrze sociální smír a sociální stát povede k výkonnější společnosti, která musí jít ruku v ruce s politikou nezvyšování daní. Inspiraci chce ČSSD čerpat v počínání malých skandinávských států.

„Klíčovým nástrojem politiky sociální demokracie jsou progresivně koncipovaná daň z příjmů fyzických osob a majetkové daně“ (Dlouhodobý (základní) program ČSSD: 47).

To je podle sociálních demokratů koncept, který stabilizuje politiku nejen z makroekonomického hlediska, ale i z toho sociálního. Je to koncept, jenž na jedné straně vyjadřuje solidaritu, na druhé straně motivuje nižším zdaněním k práci skupinu příjmově nejslabších. V přímém rozporu s jednou z hlavních myšlenek sociální demokracie, sociální spravedlností, je potom koncept daně rovné.²⁶ Zajímavým pojmem, resp. politickým cílem České strany sociálně demokratické je tzv. ekologizace daní. Jde tedy o vytváření daňové zátěže na ty komodity, které výrazně škodí životnímu prostředí. Kapitola *Dlouhodobého (základního) programu ČSSD* věnovaná této kategorii končí prohlášením, že Česká strana sociálně demokratická bude usilovat o to, aby Česká republika přijala euro – jednotnou evropskou měnu. Takový krok je chápán jako završení ekonomické integrace České republiky v rámci Evropské unie. K tématu eura se sociální demokraté obrací i ve svém *Programu Změny a naděje* (2010), kde se předpokládá přijetí jednotné evropské měny v období 2015-2016. Krok dopředu v tomto smyslu také sociální demokraté činí v souvislosti s fiskálním paktem²⁷, který je součástí ekonomického integračního procesu členských států Evropské unie a který se ČSSD rozhodla přijmout (Brzobohatá 2014). S výkonnou ekonomikou a zároveň sociálním státem pak úzce souvisí téma zaměstnanosti, jejíž vysoká míra vede k produktivní ekonomice. Cíl sociální demokracie je tak v první řadě klást důraz na zaměstnatelnost občanů, ke které vede cesta přes celoživotní vzdělávací programy a rekvalifikační kurzy. Jako další velmi důležitou agendu, kterou chce sociální demokracie prosazovat je správná pracovně-právní legislativa, která bude zabraňovat růstu nerovnováhy v postavení zaměstnanců a zaměstnavatelů. Zvláštní pozornost zasluhují především ženy, mladiství a zdravotně postižení. Tzv. sociální dialog, tedy dialog

---

²⁶ Takový přístup podle sociálních demokratů nespravedlivě zatěžuje skupiny lidí se středními a především průměrnými příjmy, naopak výrazně uleví nejbohatším obyvatelům.

²⁷ Fiskální pakt je „(...)je dohoda Evropské unie, která vznikla v reakci na dluhovou krizi v eurozóně na začátku roku 2012. Členskými státy ukládá povinnost zabudovat do svého právního řádu pravidla odpovědného hospodaření. Například rozpočtový deficit by neměl přesáhnout 0,5 procenta HDP. Dohoda je závazná pro členy eurozóny. Ostatní země se mohou přidat také, ale pakt se pro ně stane závazným až v okamžiku přijetí eura. Když se dokument podepisoval, zůstaly stranou jen ČR a Velká Británie“ (Česká televize 2014).

mezi zaměstnanci, zaměstnavateli a státem iniciují organizace, které zastupují a chrání především práva zaměstnanců – odbory, ale i občanská sdružení popřípadě neziskové organizace (Základní (dlouhodobý) program ČSSD 2005: 57). Směrem k Evropské unii se Česká strana sociálně demokratická zavazuje, že podpoří rozvoj sociálně-tržního hospodářství jako výchozího hospodářského a společenského modelu Evropské unie. To znamená, že se sociální demokraté více zaměří na rovnost podnikatelů a zaměstnanců ve všech členských státech EU, především pak půjde o ochranu českých zemědělců. Usilovat budou sociální demokraté o změnu rozpočtu Evropské unie ve smyslu většího financování vědy, školství a inovací (Program Změny a naděje 2010: 16). Oblastí, která se přímo týká Evropské unie je podpora sociálních demokratů pro daně z finančních transakcí, která by podle nich měla být přímým příjmem Evropské unie. I *Volební program ČSSD* (2013) se vrací k tématu eura a opět akcentuje snahu České strany sociálně demokratické o přijetí eura ve chvíli, kdy to bude pro Českou republiku ekonomicky a sociálně výhodné. Posledním a velice zajímavým tématem v oblasti fiskální a monetární politiky je globalizace ekonomiky, což souvisí s následným tzv. globálním kapitálem. Téma související s ospravedlněním určitého regulačního mechanismu státu vzhledem ke své ekonomice, absolutně tak popírající jakýkoliv neoliberální přístup. Takový globální kapitál má pak tendence škodit demokratické kontrole ekonomiky, vyřazuje demokratické mechanismy kontroly a ovládají jej mocné ekonomické skupiny.

„Schopnost uhájit a rozvíjet demokratický sociální stát spočívá ve schopnosti podřídit globální kapitál nadnárodní politické kontrole a demokratickým pravidlům“ (Sociální demokracie pro 21. století 2011: 5).

Na základě analýzy programů České strany sociálně demokratické v oblasti fiskální a monetární politiky autor rozeznává následující priority, u kterých lze předpokládat, že by europoslanci ČSSD neměli hlasovat v rozporu s agendou s nimi spojenou. Autor si všímá především následujících témat:

- udržení a zlepšení podmínek důchodového a sociálního zabezpečení České republiky a unijních států,

- jako nejspravedlivější způsob daňové zátěže pro obyvatele se chápe její progresivní podoba; Česká strana sociálně demokratická důrazně odmítá snahy o zavedení daně rovné,
- ekologizace daní a témata spojená s environmentální politikou,
- demokratizace globálního kapitálu a ochrana státu před negativním dopadem právě neregulovaného globálního objemu peněz,
- přijetí jednotné evropské měny v nejbližší době a v kontextu nejvhodnějšího období pro českou ekonomiku a hospodářství,
- ochrana a práva zaměstnanců, především je pak zvýšená pozornost věnována postavení zaměstnanců s postižením, mladistvým a ženám,
- investice do školství a vědy.

3.3.3. OBLAST INVESTIC (VÝZKUMU) A ENERGETIKY

Poslední zkoumanou oblastí v rámci analýzy programů České strany sociálně demokratické jsou investice (výzkum) a energetika. Výzkum je pak ve většině případů spojen s tématy zdravotnictví, vzdělávacím systémem a vědou. Téma vědy je pak akcentováno především v české politice sociálních demokratů (Gajdůšková 2014), stejné postoje pak ovšem zastávají i europoslanci stejné strany na půdě Evropského parlamentu. V oblasti zdravotnictví se má soustředit výzkum na téma prodloužení lidského života, technickou revoluci ve zdravotnictví a opět se soustředit i na otázku ekologie. Dále téma výzkumu souvisí s restrukturalizací a modernizací kapacit výroby a služeb, což je strategie v evropském měřítku navazující na Lisabonský program. Tu sociální demokracie respektuje a ztotožňuje se s tímto přístupem, který zdůrazňuje vzájemnou závislost sociálního, ekologického a hospodářského pokroku. Výzkum by se dále měl podporovat tak, aby reflektoval vývoj společnosti v Evropské unii s ohledem na poptávku kvalifikovaných pracovníků. Podle sociálních demokratů je třeba důrazně prosazovat modernizaci škol především technického zaměření (hlavně technické a přírodovědné obory na vysokých školách) a učňovských oborů tohoto zaměření. Dále jde o rozvíjení všeobecné informační (počítačové) gramotnosti přiměřeně požadavkům společnosti a ekonomiky. Česká strana sociálně

demokratické deklaruje prosazovat větší financování oblasti výzkumu z prostředků evropského rozpočtu (Dlouhodobý (základní) program ČSSD: 13-31).

Jak bylo v úvodu této části kapitoly řečeno, výzkum je spojen do značné míry s tématem zdravotnictví. Modernizace a rozšiřování výzkumných zdravotních zařízení je zásadní pro dobře fungující zajištění veřejné zdravotní péče, na kterou mají všichni občané zákonný nárok. Právě nově vznikající vědecko-výzkumná zařízení napomáhají k rychlejšímu šíření informací o reálném stavu pacientu a dopomáhají tak k rychlejší a konkrétnější péči o pacienty. V rámci investic a výzkumu zdravotnictví se tak snaha sociálních demokratů dá shrnout do deklarovaného prohlášení, že věnují „(...)výraznou podporu vědeckého výzkumu v oblasti zdraví a o rychlé zavádění výsledků moderního výzkumu do zdravotnické praxe“ (Dlouhodobý (základní) program ČSSD: 41).

Výzkum a inovace v této oblasti je třeba aplikovat tak, aby se úroveň českých zařízení rovnala v dohledné době těm západoevropským. Kroky, které by k takovému cíli měly vést, jsou systematické vzdělávání zdravotnických pracovníků, systém postgraduálního a kontinuálního celoživotního odborného vzdělávání, zapojení multimediálních technologií a navázání užší spolupráce se zahraničními pracovišti. Mimo zdravotnictví také Česká strana sociálně demokratická operuje s pojmem výzkum v kontextu školství a vzdělávací soustavy. Zde si klade za cíl podporovat výzkum a investovat do vysokoškolského vzdělávání, podporovat by se měla také úzká spolupráce mezi vysokými školami a výzkumnými ústavy. Přestože vstupem do Evropské unie Česká republika získává daleko širší možnosti bádání, neměly by členské státy zapomínat ani na spolupráci se mimoevropskými mobilitami, resp. pracovišti. Výzkum by měl být podporován nejen na národní úrovni, důraz se má klást i na propojování výzkumných týmů napříč členskými státy Unie. Budoucí výzkum má být proto orientován především na řešení úloh:

- významných z hlediska systematického poznávání stavu společnosti a národní kultury,

- řešených v rámci dlouhodobých programů, perspektivních z hlediska evropského a celosvětového rozvoje vědy.

(Dlouhodobý (základní) program ČSSD: 54)

S poněkud odlišným tématem spojeným s oblastí výzkumu a investic přichází programový dokument *Volební program ČSSD* z roku 2013. Ten počítá s podporou výzkumu v oblasti ekonomiky, především pak podpora a inovace regulačních a ekonomických institucí. Úplně nový pohled sociálních demokratů na výzkum a inovace přichází ve spojitosti s následující kategorií, energetikou, tady program počítá s výzkumem v oblasti obnovitelných zdrojů energie a skladování energie (Volební program ČSSD 2013: 15-18).

Z *Oranžové knihy – Hospodářství* (2010) vyplývá, že soustředění investic by mělo směřovat do oblasti boje proti korupci tak, zvýšení transparentnosti a efektivnosti v nakládání s veřejnými prostředky. Investovat by se mělo především do high-tech výrob a měly by se snížit náklady na inženýrské stavby financované z veřejných prostředků. Investovat by se mělo i tak, aby bylo možné přijmout reálnou strategii rychlého zavedení eura (Urban 2010).

Asi nejméně se programy České strany sociálně demokratické dotýkají tématu energetiky²⁸, přesto se pár bodů této oblasti může vyzdvihnout. V rámci *Oranžových knih* v oblasti energetiky se klade důraz na následující oblasti:

- přísnější regulace a nezávislý dohled nad transparentností tvorby cen,
- maximálně zjednodušit možnost výběru dodavatele energií a
- posílit prostředky na VaV nových technologií – zvýšení energetických úspor a energetické účinnosti.

(tamtéž)

I na evropské prostředí se dá přenést programová myšlenka sociálních demokratů o environmentální udržitelnosti energetiky a zvýšení bezpečnosti

---

²⁸ Téma je akcentováno téměř ve všech programech, nikoli však ve vztahu k Evropské unii, jedná se pouze o národní dimenzi pojetí energetické politiky.

dodávek energie. Zajímavým bodem je prosazování přísnějších norem na energetické vlastnosti budov a podporu zateplování budov tak, aby se jejich energetická náročnost snižovala. Česká strana sociálně demokratická se zavazuje k hledání cest, které by vedly k diverzifikaci energetických zdrojů. Celkově se pak sociální demokracie staví na stranu „zeleného“ přístupu k energetice (Volební program ČSSD 2013: 17-18).

Stejně jako u předchozích kategorií i v rámci oblasti Investic (výzkumu) a energetiky autor shrne zásadní body koncepce České strany sociálně demokratické do několika hlavních bodů, které na základě analýzy vyplývají z programů jako ty nejdůležitější ve zmíněných oblastech. Jde o témata:

- investic do školství (především pak do VŠ školství, podpora učňovských technických oborů a snaha o zjednodušení přístupu do praxe studentům),
- modernizace zdravotnictví (problém, který se kromě vybavení a zázemí týká také systematického vzdělávání osob zaměstnaných ve zdravotnictví),
- zvýšení aktivity České republiky na cestě k získávání dotačních titulů z fondů Evropské unie a jejich efektivní využívání,
- rozvoj a výzkum obnovitelných zdrojů,
- zvýšení bezpečnosti dodávek energie a diverzifikace energetických zdrojů.

3.4. ANALÝZA POLITICKÝCH DOKUMENTŮ OBČANSKÉ DEMOKRATICKÉ STRANY V LETECH 2009 – 2014 ²⁹

Stejně jako v případě České strany sociálně demokratické následuje obsahová kvalitativní analýza programových a ideových dokumentů Občanské demokratické strany v oblastech Zahraniční a bezpečnostní politiky, Fiskální politiky a politiky Investic (výzkumu) a energetiky. Všechny dokumenty, ze kterých autor čerpá, jsou k dostání on-line na oficiálních internetových stránkách strany ³⁰ a jde tak o oficiální dokumenty, kterými se strana sama prezentuje.

---

²⁹ Součástí analýzy jsou ale zároveň i starší politické programy. Jde především o tzv. dlouhodobé politické programy, vize a cíle strany v dlouhodobém horizontu.

³⁰ Oficiální internetové stránky Občanské demokratické strany – www.ods.cz.

3.4.1. ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA

Vzhledem k Evropské unii a především pak k evropské integraci Občanská demokratická strana přistupuje kriticky již v roce 2003, rok před referendem o vstupu České republiky do Evropské unie. Je to zajímavé srovnání, když se v programu *Když do EU tak s ODS (2003)* může čtenář dočíst, že „(...) *Vstup České republiky do Evropské unie je pro nás hotovou věcí*“ a že „(...) *Pokud se v referendu občané ČR postaví proti vstupu do EU, vina bude jednoznačně na straně vládní koalice*“³¹ (*Když do EU tak s ODS 2003: 2-3*).

Pravdou je, že i přes optimistická hesla vzhledem k přistoupení k Evropské unii si Občanská demokratická strana zachovávala od začátku skeptický postoj k hlavním tématům spojeným s EU, především šlo o státní (národní) suverenitu na úkor evropského projektu. Hlavním okruhem zájmu občanských demokratů v oblasti Zahraniční politiky je tak paradoxně především kritika stávajícího systému fungování uvnitř Evropské unie³², na což z předchozí analýzy programů České strany sociálně demokratické nejsme zvyklí. Podle občanských demokratů je již jakýsi sjednocovací potenciál Evropské unie vyčerpán a lze tak čekat vlny nedisciplinovanosti jednotlivých členských států. Predikovat tak lze dva možné vývoje dalšího směřování projektu Evropské unie - za první mocenský regionální blok s právní, ekonomickou a politickou jednotou (stát Evropa) a za druhé cesta pružného, především ekonomicky otevřeného celku, který povede spíše ke koncepci flexibilní integrace. Strana pak odmítá nástin prvního scénáře, tedy celku, který by potlačoval národní zájmy a suverenitu jeho členů a staví se na stranu flexibilní unie. Přestože je tedy Občanská demokratická strana vůči Evropské unii spíše skeptická³³, existují oblasti, ve kterých je ochotná prosazovat třeba ten „*nejevropštější*“ přístup (*Volební program pro volby do Evropského parlamentu 2009: 10*). Ten je třeba prosazovat právě v kategorii bezpečnosti.

Dalším výrazným tématem spojeným se zahraniční politikou je silný důraz občanských demokratů na podporu zahraničního obchodu, resp. otevírání

---

³¹ Vládu po volbách v roce 2002 sestavila vítězná ČSSD za účasti KDU-ČSL a US-DEU.

³² Především pak akcent na téma národní zájem.

³³ Alespoň např. ve smyslu pravomocí evropských institucí, které mají sahát pouze tam, kde si sám stát nedokáže s nastolenou agendou poradit.

se dalším světovým tržím. Primárně jde pochopitelně o podporu českých firem, posílení obchodní diplomacie je ale tématem evropským. V rámci obchodu Evropské unie pak ODS přichází s tvrzením, že nejen malé trhy musí v některých ohledech ustupovat těm světovým, stejně tak by se měly ty velké (např. právě trh Evropské unie) otevírat malým a to třeba konkrétně v politice ochranných opatřeních (nejvíce v zemědělských). Jednou z hlavních zahraničně-politických priorit občanských demokratů je pak naplňování hodnot transatlantických bezpečnostních vazeb, což znamená především plnění závazků vůči reformované Severoatlantické alianci a podpora mladých demokracií napříč celou Evropou. I přes tyto už evropsky jednotné ideje má Občanská demokratická strana stále potřebu „(...)reformovat EU na základě eurorealistického přístupu, otevřenosti, odpovědnosti a demokracie, a způsobem, který respektuje suverenitu našich národů a soustředí se na hospodářskou obnovu, růst a konkurenceschopnost (...)“ (Pražská deklarace principů a fungování ECR v EP 2009).

Vize 2020 je dalším ideovým dokumentem Občanské demokratické strany, který přehledně seznamuje čtenáře se zahraničními prioritami občanských demokratů ve světě. Na základě tohoto politického programu autor vytyčil následující prioritní témata:

- Atlantické ukotvení v NATO.
  - Občanští demokraté jsou si vědomi výhodnosti spojení v rámci tohoto společenství, která je oboustranná a jde o důležitou vazbu mezi Evropskou unií a Spojenými státy americkými. Taková vazba musí zůstat jako garant bezpečnosti v Evropě silná.
- Rozvojová spolupráce a humanitární pomoc.
  - Zapojení do humanitárních struktur má podle občanských demokratů nejen etický rozměr, ale také pragmatický. Systém poskytování pomoci musí být efektivnější a profesionálnější.

- Image ČR ve světě
  - Potřeba vylepšit si image v Evropě v očích občanské demokracie stoupá po svržení vlády právě během předsednictví v roce 2009.³⁴ Klíčem k obnovení dobrého jména strany a České republiky v Evropské unii má být lepší koordinace a omezení resortismu v evropské a rozvojové politice a intenzivnější kontakty a spolupráce s Čechy žijícími v cizině. (Vize 2020 2010: 19-20, srovnej Česká republika v Evropě a ve světě 2010: 14-20).

Stejně jak je uvedeno několikrát výše, Občanská demokratická strana vždy po souznění s některými tématy jednotné Evropské unie doplňuje záhy své programy o kritické hledisko. Přestože tedy chápou občanští demokraté Evropskou unii jako důležitý pilíř mezinárodního postavení české republiky, je třeba se důsledně bránit federalistickým tendencím EU, velké míře regulace, snaze o daňovou harmonizaci či jednotnou migrační politiku Evropské unie. Na druhé straně ale občanští demokraté podporují další rozšiřování Evropské unie.

„ODS usiluje o další rozšiřování Evropské unie jako prostoru stability a ekonomické prosperity založené na demokratických principech, respektu k lidským právům a volné soutěži“ (Vize 2020 2010: 21-22).

Takové by se mělo týkat hlavně přístupu států bývalé Jugoslávie. Zajímavou záložkou je obhajoba vstupu Turecka do Evropské unie. ODS vnímá Turecko jako spolehlivého partnera v rámci Severoatlantické aliance, který by neměl být postaven na periferii evropského dění. Stejně tak zajímavá je samostatná část programu věnovaná vztahu k Ruské federaci. Občanská demokracie vnímá Rusko jako důležitého partnera na poli energetiky, který se ale zároveň nebojí využít právě svého výsadního postavení pro zlepšení své vyjednávací pozice. Je tak třeba udržovat politiku dialogu a vzájemného porozumění. Z hlediska autora je posledním velmi zajímavým tématem občanských demokratů oblast lidských práv. Na místě je doslovná citace této části programu.

---

³⁴ Česká televize. 2009. „Topolánkova vláda padla“. Dostupné zde: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/49481-topolankova-vlada-padla/>

„Česká republika se již od svého vzniku profiluje jako země, která je známá svými důslednými postoji k prosazování a dodržování lidských práv ve světě. Této činnosti se věnuje jak oficiální česká diplomacie skrze Ministerstvo zahraničních věcí, tak mnoho neziskových organizací působících v řadě zemí světa. Ruku v ruce se zvyšováním ekonomických vztahů s nedemokratickými státy bohužel roste i určitá forma tolerance k porušování základních lidských práv a svobod. ODS bude při vyjednávání s těmito státy vždy prosazovat lidsko-právní hledisko. Nadále budeme posilovat vztahy s Izraelem jako jedinou skutečně demokratickou zemí na Blízkém a Středním východě. I nadále budeme podporovat disidentské představitele Kuby jak v exilu, tak přímo na Kubě, opoziční představitele v Bělorusku, disidentské představitele Barmy i ostatních dosud nedemokratických států“ (Vize 2020 2010: 20-23, srovnej Volební program 2013: 28).

Podle autora by se daly priority Občanské demokratické strany v rámci kategorie Zahraniční a bezpečnostní politika shrnout do několika kategorií. V programech jsou pochopitelně obsažená ještě další zahraničně-bezpečnostní témata, vzhledem k Evropské unii však v evropském kontextu nejlépe korespondují následující témata občanských demokratů:

- flexibilní a reformovaná Evropská unie bez federalistických tendencí omezující národní suverenitu,
- liberalizace a rozšiřování zahraničního obchodu jak pro české investory, tak i v rámci obchodní politiky a diplomacie Evropské unie,
- nutnost soudržnosti a plnění závazků vzhledem k Severoatlantické alianci, stejně tak jako podpora silného spojení se Spojenými státy americkými,
- rozšiřování Evropské unie o nové státy,
- podpora a dohled nad dodržováním lidských práv vzhledem k členskými a nečlenskými státy Evropské unie.

3.4.2. FISKÁLNÍ POLITIKA

Finanční témata budou v souvislosti s daňovou politikou zdůrazňovat nutnost nízkých daní, minimálního státního aparátu a omezení regulací ze strany státu, potažmo evropských institucí jako konečného prostředku k zajištění individuální svobody lidí. Vzhledem k čerpání z evropských fondů je třeba zvýšit transparentnost a naopak redukovat drahou evropskou byrokracii (Pražská deklarace principů a fungování ECR v EP 2009).

I z dalších politických programů občanských demokratů vyplývá, že téma snižování daní bude prioritní oblastí v prosazování zájmů ODS. Nízké daně napomáhají občanům a firmám více spořit, resp. našetřené peníze, které nevyužijí na úhradu daní, dále investovat. A právě institut investic občanských demokratů ctí více než daňové regulace. Evropská unie by měla „tlačit“ svoje zahraniční obchodní partnery ve smyslu liberalizace světového obchodu. Pro české spotřebitele bude mít liberalizace pozitivní dopad, který se projeví ve snižujících se cenách potravin a na druhé straně mohou takové kroky vést k úspěšnému boji proti světové chudobě tím, že budou potraviny dostupnější všude na světě.

„Europoslanci ODS vždy usilovali o rozumné a efektivní rozdělování prostředků z evropského rozpočtu bez plýtvání či jejich dalšího navyšování, které by v konečném důsledku platila i Česká republika“ (Volební program pro volby do Evropského parlamentu 2009: 29).

Je zjevné, že občanských demokratů se vedle snižování daní profilují dohledem nad evropským rozpočtem, resp. deklarují snahu o co nejefektivnější tvorbu a následně o co nejefektivnější a nejadresnější evropský rozpočet. Existují principy europoslanců za Občanskou demokratickou stranu, kterými se vzhledem k evropskému rozpočtu při hlasování Evropského parlamentu řídí. Jde rozhodně o odmítání zvyšování výdajů nad rámec schválený Radou Evropské unie, stejně tak jako odmítají navyšování mezd na fungování existujících evropských institucí (odmítání se týká i vzniku nových evropských institucí bez právního podkladu). Občanských demokratů odmítají subvence a další dotace do zemědělství, stejně tak jako finanční prostředky pro jasně nespecifikované projekty. V rámci rozšíření čerpání z evropských fondů se občanských demokratů zavazují k prosazování neustálého zjednodušování podmínek pro čerpání. Prioritou v oblastech čerpání

z evropských fondů pro Českou republiku mají být investice do úspor energie. Je třeba také revize jednotné zemědělské evropské politiky³⁵, podle občanských demokratů je již takový regulační mechanismus přežitý a má pouze negativní vliv na konkurenční prostředí podnikatelů pracujících v zemědělství jednotlivých členských států. Ostře se pak v programech odmítají jakékoliv pokusy o zavedení jednotné evropské daně, pokud by k takovým pokusům ze strany evropských institucí došlo. Daňovou a fiskální politiku je třeba udržet ve výlučné pravomoci členských států. Občanská demokratická strana odmítá dále zvyšování finančního objemu rozpočtu Evropské unie (Volební program do Evropského parlamentu 2009: 26-34).

Ve spojitosti s kritickým přístupem k navyšování objemu finančních prostředků, kterými Evropská unie disponuje, žádají občanskí demokraté prosazování rozpočtové kázně a zodpovědnosti. Toho by mělo být dosaženo implementací takových povinností do legislativ národních států tak, aby jejich neplnění mohlo být zpětně penalizováno příslušnými evropskými institucemi. Občanská demokratická strana se tak zavazuje k podpoře zákona, který by nabádal a dohlížel na dodržování rozpočtové kázně a odpovědnosti, tedy k podpoře tzv. „finanční ústavy“ a podobných zákonů závazných pro členské státy Evropské unie. (Vize 2020 2010:13, srov. Česká republika v Evropě a ve světě 2010: 8-10, Agenda 2014 2014: 12).

„Zásadní důraz budeme do budoucna klást zejména na nástroje, kterými chceme realizaci vize zdravých veřejných financí zabezpečit. Základními nástroji k dodržování rozpočtové strategie jsou zasažení a ukotvení rozpočtové strategie do legislativního a institucionálního rámce“ (Vize 2020 2010: 13).

Autor uzavře kategorii Fiskální politiky odkazem na přijetí jednotné evropské měny. Občanská demokratická strana je ve vztahu k euru opačným pólem České straně sociálně demokratické. Podle občanských demokratů se zásadně změnily podmínky pro přijetí eura, v současné situaci to podle nich není pro občany České republiky výhodné (Volební program 2013: 29, srovnej Otáčíme Evropu správným směrem 2014: 12-13).

---

³⁵ CAP = Common Agricultural Policy. Politika společného regulování zemědělských produktů za účelem stabilizace trhu, zajištění plynulého zásobování, zajištění odpovídající životní úrovně zemědělských komunit atd. (Jedlička 2004: 3).

„Česká republika si nyní euro nemůže dovolit, nebylo by přínosem. Česká koruna je pro nás výhodnější a věříme v její budoucnost. Budeme proto trvat na referendu o případném přijetí společné evropské měny“ (Volební program 2013: 29).

Autor na základě analýzy politických dokumentů Občanské demokratické strany v rámci kategorie Fiskální politika rozlišuje, jako v předchozích případech, několik výchozích bodů, které podle něj lze považovat za priority občanských demokratů v prosazování na půdě Evropského parlamentu. Vyzdvihuje následující témata:

- snižování daní a zachování nízké úrovně daňové zátěže,
- „hubený“ evropský aparát a snaha o redukci počtu regulačních opatření evropských institucí,
- snižování a omezení výše dotačních titulů z evropských fondů (především těch, které se týkají dotace zemědělství),
- razantní odmítání rozšiřování a zvětšování rozpočtu Evropské unie (alespoň takové zvětšování, které se týká přímé finanční zátěže jednotlivých členských států vůči Evropské unii),
- podpora zavádění a implementace nástrojů rozpočtové kázně a odpovědnosti napříč členskými státy Evropské unie,
- odmítání přijetí jednotné evropské měny v případě České republiky.

3.4.3. INVESTICE (VÝZKUM) A ENERGETIKA

Podpora výzkumu je podle občanských demokratů stejně jako ve vyspělých západních státech nutností. Právě v západních státech Evropy se strana inspiruje, navrhuje posilovat investice do výzkumu jak ze státního sektoru, tak i z toho soukromého. Je tedy třeba navýšit přímé investice do výzkumných pracovišť na straně státu, na druhé straně pozitivně daňově motivovat firmy, aby samy investovaly do výzkumu v oblasti, ve které působí. Kromě motivace firem pak občanští demokraté vidí potenciál v přímé spolupráci univerzit s výzkumnými zařízeními a firmami. Věda a výzkum jsou totiž nástroje

dlouhodobého rozvoje moderní ekonomiky. Finanční prostředky určené k podpoře a investici by pak měly místo průmyslu směřovat právě do oblasti vzdělávání. (Volební program pro volby do Evropského parlamentu 2009: 16, srovnej Řešení, která pomáhají 2010: 34-35).

Zajímavou oblastí, která se bezprostředně týká kategorie investic, je pokrytí internetem. Občanští demokraté se domnívají, že je třeba investovat do míst, kde nelze čekat v rámci rozvoje sítí komerční aktivitu tak, aby byla zachována internetová neutralita³⁶. Zároveň se Občanská demokratická strana zavazuje vystoupit proti všem pokusům Evropské unie internetovou neutralitu omezit. To by bylo v rozporu s právem občanů EU na svobodný přístup k informacím a vůbec práva na informace (Volební program 2013: 6-7).

Ve srovnání s programy sociálních demokratů se občanští demokraté oblasti výzkumu dotýkají jen okrajově, především pak ve spojitosti s propojením výzkumu a vzdělávání, kam by měly proudit největší finanční dotace. V čem ale spočívá v rámci této kategorie největší zájem Občanské demokratické strany je jednoznačně energetika, především pak energetická témata přímo se dotýkající českých občanů. Velmi integrační snahy mají totiž programy občanských demokratů na poli energetické politiky. Zajištění maximální energetické bezpečnosti totiž lze dosáhnout pouze za předpokladu spolupráce na mezinárodní úrovni, především pak spolupráce na úrovni členských států Evropské unie. Jednání a spolupráce v oblasti diverzifikace zdrojů je pak úplně stěžejní otázkou.

„Platí, že diverzifikace zdrojů i dodavatelů a transportních cest je nejlepší a nejefektivnějším řešením k posilování bezpečnosti i k dosažení co nejnižší ceny. Evropský energetický trh je podmíněn dobudováním plynovodů a elektrických přenosových soustav“ (Volební program pro volby do Evropského parlamentu 2009: 21).

Česká republika je z větší části závislá na dovozu energetických surovin, je tu proto velké riziko omezení, nebo úplné odstávky těchto zdrojů. Proto musí být

---

³⁶ „Síťová neutralita je nezbytná pro zajištění toho, aby internet mohl i nadále zůstat platformou pro svobodnou výměnu informací, ale také pro svobodný přístup k inovacím a novým službám. Síťová neutralita znamená, že všechny provoz na internetu je posuzován stejně, bez ohledu na to, odkud a kam komunikace probíhá a ke kterým službám se připojujete“ (Berg 2014).

Česká republika, stejně jako ostatní členské státy Evropské unie, připravení na alternativní nahrazení dodávek a zároveň posilovat proces diverzifikace zdrojů a přepravních tras. Na evropské úrovni je proto třeba využít potenciálu, který EU má vzhledem k třetím státům a především hlavním dodavatelům surovin, jako je například Rusko. Občanská demokratická strana proto bude podporovat vznik společného energetického trhu a společné evropské energetické politiky. Je třeba prosazovat a tlačit na liberalizaci světového energetického obchodu a chránit zájmy menších členských států. (Česká republika v Evropě a ve světě 2010: 32-34).

V čem jsou občanští demokraté opravdu skeptičtí je otázka obnovitelných zdrojů energie. Jsou podle nich nestabilní a nespolehlivé (například vzhledem k počasí a povětrnostním podmínkám). Nejvyšší prioritu především pro českou republiku tak má jádro. Vzhledem k zaměření českého průmyslu a vysoké spolehlivosti jaderné energie je právě tento způsob dodávek energie, ve kterém je navíc Česká republika ve vysoké míře soběstačná, zásadní. Navíc je tento způsob získávání energie v českých podmínkách nadstandardně bezpečný (ODS 24.5.2013). Nejen pro Českou republiku by ovšem mělo jádro získat výsadní postavení. Stejně by tak mělo být v případě celé Evropské unie, Občanská demokratická strana mluví o tzv. „jaderné renesanci“. V rámci pobřežních států Evropské unie pak budou občanští demokraté podporovat rozvoj zkapalňovacích terminálů, což je konkrétní krok k diverzifikaci a možnosti energetického zásobování pomocí LNG.

Na tomto místě uzavře autor třetí kapitolu shrnutím několika zásadních bodů, které vnímá jako prioritní témata pro Občanskou demokratickou stranu na základě analýzy programů strany. Především oblast energetiky byla akcentována v programech několikrát, cíle a priority této oblasti pak byly formulovány velmi podobně. V rámci kategorie Investice (výzkum) a energetika rozlišuje autor následující priority:

- podpora výzkumu, především pak snaha o propojení činnosti vysokých škol a firem + výzkumná zařízení,
- podpora rozvoje a zachování tzv. internetové neutrality,

- velký důraz klást v rámci diskuze o energetice na energetickou účinnost (menší spotřeba energie za stejnou činnost),
- politika diverzifikace zdrojů a společná evropská energetická politika,
- snaha o tzv. „jadernou renesanci“ v rámci Evropské unie.

4. ANALÝZA HLASOVÁNÍ

Jak již bylo ve druhé kapitole *Metoda práce a operacionalizace* řečeno, následuje analýza hlasování vybraných europoslanců na půdě Evropského parlamentu během roku 2014. V rámci zasedání evropských poslanců proběhlo mezi lednem 2014 a dubnem téhož roku 22 zasedání Evropského parlamentu³⁷. Ne z každého zasedání však má autor přístup k protokolu jmenovitého hlasování poslanců, neboť nebyl přílohou zápisu jednání³⁸. Autor tak bude pro srovnávání hlasování jednotlivých poslanců vzhledem k deklarovaným idejím vycházet ze sedmnácti zápisů z hlasování Evropského parlamentu, v případě těch jsou autorovi k dispozici jmenovité seznamy hlasujících či absentujících poslanců.

Pozornost je věnována hlasování poslanců jak během přijímání legislativy řádným legislativním postupem, tak postupem zvláštním³⁹. Autor ze zápisů, které má k dispozici, vybírá na základě předchozí kapitoly návrhy legislativy, o které europoslanci hlasují tak, aby souvisely s prioritami ČSSD a ODS, jež vyplynuly z analýzy jejich politických programů. Výsledky hlasování zaznamenává autor do tabulek (viz. příloha č.1, č.2, č.3) podle tří stanovených kritérií a zároveň v rámci těchto tabulek hodnotí, zda-li je hlasování jednotlivých poslanců v souladu s programovými prioritami stran a deklarovanými postoji či nikoliv. Na základě mechanismů popsaných v první kapitole autor zkoumá, zda-li mají vážně jevy v úvodu popsané na rozhodování vybraných europoslanců. Následuje legenda k rozklíčování zápisů z hlasování:

- hlasoval/a pro = 1,
- hlasoval/a proti = 2,
- zdržel/a se = 0,
- prázdná buňka = poslanec nebyl přítomen hlasování.

---

³⁷ Zasedání probíhala jak ve Štrasburku, tak v Bruselu.

³⁸ Oficiální internetové stránky Evropského parlamentu pak vzhledem k takovému zasedání nabízí pouze zápis z jednání a výsledku, nelze ale dohledat, jak který poslanec hlasoval.

³⁹ V rámci zvláštního legislativního postupu rozlišujeme následující možnosti :

„a) *Konzultační procedura - jedná se o nezávazné vyjádření názoru Parlamentu. Ten je vyžadován předtím, než Rada schválí návrh Komise. Konzultační procedura se využívá pouze v případech, kdy to primární právo výslovně stanoví.*

b) *Procedura souhlasu - zavedl ji Jednotný evropský akt. Využívá se pro důležité mezinárodní smlouvy, rozšíření EU a pro některá významná rozhodnutí v rámci Unie, například rozhodování o občanských právech, o Evropské centrální bance nebo strukturálních a kohezních fondech“* (Blahušiak 2015).

4.1.VYBRANÁ LEGISLATIVA – KATEGORIE ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA

1. Zrušení rozhodnutí Rady 2007/124/ES, Euratom ze dne 15. 1. 2014 (Štrasburk)
  - rozhodnutí, které ruší program „Prevence, připravenost a zvládání následků teroristických útoků a jiných rizik spojených s bezpečností“ a zavádí nový bezpečnostní program na období 2014 -2020 „Fondem pro vnitřní bezpečnost“
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování poslanců obou stran

2. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 16. 1. 2014 (Štrasburk) o evropském integračním procesu v případě Kosova B7-0004/2014
  - mimo jiné usnesení apelující na pokračování integračního procesu mezi komunitami etnických Albánců a Srbů a na stabilitu v regionu na základě společného dialogu EU a Kosova
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování poslanců obou stran

3. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 14. 1. 2014 o Dovozu olivového oleje a jiných zemědělských produktů pocházejících z Turecka A7-0209/2012 (Štrasburk)
  - usnesení k návrhu Komise zásadním způsobem zjednodušující obchod se zemědělskými komoditami z Turecka
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování především poslanců ODS, v rámci ČSSD kladné hlasování pro návrh, popř. zdržel se

4. Zpráva o návrhu ze dne 5. 2. 2014 Vztahy mezi EU na jedné straně a Grónskem a Dánským královstvím na straně druhé A7-0054/2014 (Štrasburk)

- rozšíření finanční a obchodní spolupráce mezi členskými státy EU, Grónskem a Dánským královstvím
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování poslanců obou stran
5. Zpráva k návrhu ze dne 25. 2. 2014 Přizpůsobení řady právních aktů, které stanoví použití regulativního postupu s kontrolou A7-0011/2014 (Štrasburk)
- návrh primárně upravující regulativní a kontrolní mechanismy Komise
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování především poslanců ČSSD, u ODS naopak předpokládá odmítnutí návrhu
6. Zpráva ze dne 12. 3. 2014 o Programu sledování ze strany NSA (Spojené státy) a orgánů členských států pro sledování a dopad na základní práva občanů EU A7-0139/2014 (Štrasburk)
- zpráva velmi sledovaného procesu, který se týká legislativy a kompetencí orgánů Evropské unie ke sledování svých občanů za účelem bezpečnosti
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování především poslanců ČSSD, u ODS naopak předpokládá odmítnutí návrhu
7. Zpráva o návrhu směrnice ze dne 12. 3. 2014 Volný pohyb pracovníků A7-0386/2013 (Štrasburk)
- směrnice výrazně ulehčující pohyb osob za účelem práce mezi členskými státy
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování především poslanců ČSSD, u ODS naopak předpokládá odmítnutí návrhu
8. Zpráva o návrhu ze dne 13. 3. 2014 o Fondu pro vnitřní bezpečnost – vnější hranice a víza A7-0025/2014 (Štrasburk)
- nástroj finanční podpory pro zvýšení bezpečnosti Evropské unie pomocí povinnosti víz a oblasti vnějších hranic
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování poslanců obou stran

9. Zpráva ze dne 16. 4. 2014 Vztahy mezi Evropským parlamentem a vnitrostátními parlamenty A7-0255/2014 (Štrasburk)
- cílem zprávy je vyvolat větší zájem národních parlamentů o propojení s politikou toho evropského; má být cestou k větší integraci EU
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování především poslanců ČSSD, u ODS naopak předpokládá odmítnutí návrhu
10. Doporučení k návrhu ze dne 17. 4. 2014 ES-Albánie: Protokol k dohodě o stabilizaci a přidružení (přistoupení Chorvatska) A7-0266/2014 (Štrasburk)
- protokol o přidružení Albánské republiky a Evropského společenství
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování poslanců obou stran

4.2. VYBRANÁ LEGISLATIVA – KATEGORIE FISKÁLNÍ POLITIKA

1. Zpráva o návrhu ze dne 25. 2. 2014 Členské státy, jejichž finanční stabilita je postižena či ohrožena závažnými obtížemi A7-0046/2014 (Štrasburk)
  - rozšíření finanční pomoci státům s nestabilní finanční situací (např. vzhledem k následkům krize)
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování především poslanců ČSSD, u ODS naopak předpokládá odmítnutí návrhu

2. Zpráva o návrhu směrnice Komise ze dne 26. 2. 2014 Společný systém daně z přidané hodnoty A7-0090/2014 (Štrasburk)
  - mimo jiné směrnice předložená Komisí, která zefektivňuje jednotný systém výběru daně z přidané hodnoty a odstraňuje část byrokratických postupů
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování poslanců obou stran

3. Zpráva o návrhu ze dne 14. 1. 2014 Emise CO₂ z nových lehkých užitkových vozidel A7-0168/2013 (Štrasburk)
  - strategie s cílem snížit emise CO₂ z nových lehkých užitkových vozidel
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování poslanců ČSSD, u poslanců ODS jsou na místě všechny tři varianty hlasování (pro návrh, proti návrhu, zdržel se)

4. Usnesení ze dne 14. 1. 2014 Sociální ochrana pro všechny, včetně osob samostatně výdělečně činných A7-0459/2013 (Štrasburk)
  - oblast sociálního zabezpečení a sociálních dávek v souvislosti s evropským sociálním modelem
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování především poslanců ČSSD, u ODS naopak předpokládá odmítnutí návrhu

5. Zpráva k návrhu ze dne 25. 2. 2014 Přizpůsobení řady právních aktů, které stanoví použití regulativního postupu s kontrolou A7-0011/2014 (Štrasburk)
  - nařízení EP a Rady o přizpůsobení řady právních předpisů, které stanoví použití regulativního postupu a následné kontroly
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování především poslanců ČSSD, u ODS naopak předpokládá odmítnutí návrhu

6. Zpráva z 26. 2. 2014 Dlouhodobé financování evropského hospodářství A7-0065/2014 (Štrasburk)
  - strategie „umělého“ financování ekonomiky pro zvýšení trvalého růstu evropské ekonomiky
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování především poslanců ČSSD, u ODS naopak předpokládá odmítnutí návrhu

7. Zpráva obsahující doporučení ze dne 11. 3. 2014 Revize Evropského systému finančního dohledu A7-0133/2014 (Štrasburk)
  - návrh na posílení mandátu všech finančních evropských orgánů dohledu
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování především poslanců ČSSD, u ODS naopak předpokládá odmítnutí návrhu

8. Vyšetřovací zpráva ze dne 13. 3. 2014 Úloha a operace „trojky“ s ohledem na země zapojené do programu eurozóny A7-0149/2014 (Štrasburk)
  - zpráva o snaze a následná doporučení „trojce“ (ECB, Komise a MMF) v rámci dohledu na finanční odpovědnost
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování především poslanců ODS, u ČSSD připouští odmítnutí návrhu, popřípadě zdržení se hlasování

9. Zpráva o zprávě ze dne 13. 3. 2014 Soudržnost politik ve prospěch rozvoje A7-0161/2014 (Štrasburk)
  - zpráva o přijetí mechanismů vedoucích k soudržnosti evropské politiky vůči třetím zemím a zamezení negativním dopadům na rozvojové země

- na základě programů autor předpokládá kladné hlasování především poslanců ODS, u ČSSD připouští hlasování pro návrh, popřípadě zdržení se

10. Zpráva o návrhu ze dne 2. 4. 2014 Společný systém zdanění mateřských a dceřiných společností z různých členských států A7-0243/2014 (Brusel)

- směrnice Rady, která mění stávající směrnici v oblasti sjednoceného danění společností na území členských států
- na základě programů autor předpokládá kladné hlasování ČSSD, u ODS připouští zdržení se, popřípadě hlasování proti návrhu

4.3. VYBRANÁ LEGISLATIVA – KATEGORIE INVESTICE (VÝZKUM) A ENERGETIKA

1. Zpráva ze dne 15. 1. 2014 Reindustrializace Evropy s cílem podpořit konkurenceschopnost a udržitelnost A7-0464/2013 (Štrasburk)
  - strategie zefektivnění investic do oblastí, především průmyslu, za účelem podpory rozvoje ekonomiky a tvorby pracovních míst
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování poslanců obou stran

2. Zpráva ze dne 5. 2. 2014 Rámec politiky pro klima a energetiku do roku 2030 A7-0047/2014 Štrasburk)
  - návrh strategie k přijetí závazků, které v dlouhodobém horizontu povedou ke snížení emisí a podpoře životního prostředí
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování poslanců ČSSD, u poslanců ODS naopak předpokládá odmítnutí návrhu

3. Zpráva o návrhu ze dne 25. 2. 2014 Agentura Evropské unie pro spolupráci a vzdělávání a výcvik v oblasti prosazování práva A7-0096/2014 (Štrasburk)
  - rozšíření pravomocí Europolu a rozšíření investic do vzdělávání v oblasti interpretace evropského práva
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování poslanců ČSSD, u poslanců ODS naopak předpokládá odmítnutí návrhu

4. Zpráva ze dne 25. 2. 2014 Šlechtění rostlin A7-0044/2014 (Štrasburk)
  - rozšíření a finanční podpora výzkumu šlechtění rostlin a kultivace procesu šlechtění (vzhledem ke kvalitě potravin)
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování poslanců obou stran

5. Doporučení k návrhu Rady ze dne 11. 3. 2014 Prodloužení platnosti Dohody o vědeckotechnické spolupráci mezi ES a Spojenými státy A7-0126/2014 (Štrasburk)
  - doporučení k prodloužení úzké vědecké spolupráce mezi USA a Evropskou unií
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování poslanců obou stran

6. Zpráva k návrhu ze dne 11. 3. 2014 Záruka EU za případné ztráty EIB z finančních operací na podporu investičních projektů mimo Unii A7-0392/2013 (Štrasburk)
  - mimo jiné strategie omezení investic do projektů mimo území Evropské unie a zpřísnění podmínek čerpání
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování poslanců ODS, u ČSSD naopak předpokládá odmítavé stanovisko

7. Zpráva o návrhu Vysoká společná úroveň bezpečnosti sítí a informací ze dne 13. 3. 2014 A7-0103/2014 (Štrasburk)
  - požadavky na členské státy v oblasti zabezpečení sítí, zvýšení energetické bezpečnosti
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování poslanců obou stran

8. Zpráva o návrhu Rámec pro podporu pozorování a sledování vesmíru ze dne 2. 4. 2014 A7-0030/2014 (Brusel)
  - návrh na rozšíření výzkumných možností technicko-vědeckých institucí Evropské unie pro pozorování vesmíru a s ním spojeným výzkumem
  - na základě programů autor předpokládá kladné hlasování poslanců obou stran

9. Zpráva o návrhu Rámec Společenství pro jadernou bezpečnost jaderných zařízení ze dne 2. 4. 2014 A7-0252/2014 (Brusel)
  - společný rámec Evropské unie pro jadernou bezpečnost

- na základě programů autor předpokládá kladné hlasování poslanců ODS, u ČSSD autor předpokládá kladné hlasování, popřípadě zdržel/a se

10. Zpráva ze dne 12. 3. 2014 Vstříc plně integrovanému audiovizuálnímu světu A7-0057/2014 (Štrasburk)

- budoucí rozvoj audiovizuálních mediálních služeb se zaměřením na vzdělávání
- na základě programů autor předpokládá kladné hlasování poslanců obou stran

5. ZÁVĚR

Motivací autora k výběru tématu *Vliv sociálního konstruktivismu na změnu identity elit politických stran v České republice* byl jeho dlouhodobý zájem ve sledování aktivity nejen českých europoslanců. I přestože tito politici deklarovali, že budou prosazovat a bojovat za určitá témata a zákony, v praxi se velmi často stávalo, že jejich hlasování bylo v přímém rozporu s tím, co voličům slibovali. Sociálně-konstruktivistická teorie evropské integrace pak autorovi nabídla jednu z možných variant vysvětlení, proč tak politici jednají.

Celou práci autor logicky rozdělil do čtyř hlavních kapitol, které jsou nezbytné pro uchopení celého problému. V úvodu autor seznamuje čtenáře s historií sociálního konstruktivismu jako teoretického přístupu, která je nezbytná pro pochopení souvislostí, které formují sociálně-konstruktivistickou tradici. Ta se vyvíjela na pozadí tzv. velkých debat, především šlo o čtvrtou debatu, vedenou na adresu konce studené války. Zatímco racionalisté měli velké problémy s hledáním příčin konce tak rozsáhlého, přestože neválečného, konfliktu, teoretici konstruktivismu měli jasno a právě díky některým novým pojmům, se kterými operují, problémy analyzovali. Čtenáře bylo třeba seznámit s teorií sociálního konstruktivismu, především pak právě s pojmy, které s ní souvisí. Autor pro svou práci využíval nejvíce Onufovu kapitolu *User's Manual*, která perfektně popisuje sociální konstruktivismus a myšlenky s ním spojené. V další části práce, která se věnovala kvalitativní obsahové analýze, tedy zvolené metodě, se autor nejvíce opíral o práci *Investigating communication: An introduction to research methods*. Tohoto místa autor využívá, aby poděkoval autorovi publikace, kterým je Lawrence R. Frey, za laskavé poskytnutí své publikace v elektronické podobě. Následovala analýza politických programů vybraných stran, České strany sociálně demokratické a Občanské demokratické strany. Autor se soustředil na tři kategorie – Zahraniční a bezpečnostní politika, Fiskální politika a Investice (výzkum) a energetika, ze kterých vybral na základě obsahové analýzy priority stran, kterými se profilují a které se chystali prosazovat. V závěru práce pak autor sledoval hlasování evropských poslanců zvolených za tyto strany a jejich hlasování komparoval právě se stanovenými politickými prioritami.

Součástí práce bylo i vyhodnocovat, zda-li je hlasování v souladu s deklarovanou politikou stran, či je-li v rozporu. Výsledky je možné zhlédnout v přílohách (Příloha č. 1, č. 2, č. 3) v autorových tabulkách, kam hlasování zaznamenával.

Cílem této práce bylo zjistit, zda-li sociálně-konstruktivistická teorie evropské integrace ovlivňuje identitu českých politických stran, jakým způsobem jí ovlivňuje a především pak do jaké míry k tomuto ovlivňování a přeměně dochází. Na tomto místě autor konstatuje, že díky jevům jako je sociální učení, europeizace, aktéři, sociální struktura a jazyk dochází k měnění politické identity poslanců výše zmíněných stran. Zjevné je to především u dvou europoslanců za Občanskou demokratickou stranu, Mgr. Hynka Fajmona a Ing. Oldřicha Vlasáka. Na základě hlasování těchto dvou poslanců si autor všímá nejčastěji hlasování, které nekoresponduje s deklarovaným. Oba dva občanští demokraté byli europoslanci již v předešlém volebním období, v roce 2014, kdy autor analyzuje programy a hlasování, se tak na půdě Evropského parlamentu a jeho výborů a součástí pohybují již desátým rokem. Jasný vliv má tak sociálně-konstruktivistický mechanismus sociálního učení, kdy europoslanci opouští původní ideje a přizpůsobují se novým normám a sociálním pravidlům.

Na výzkumnou otázku *Do jaké míry prošly tyto politické strany následkem europeizace změnou politické identity?* autor není schopný odpovědět zcela konkrétně, a to vzhledem k výše řečenému. Změna identity se projevila především u dvou poslanců, kteří jsou součástí evropské sociální struktury již deset let. Autor není schopný predikovat, zda-li takovým procesem projdou i ostatní evropští poslanci. Na druhé straně může autor závěrem s jistotou prohlásit, že vliv sociálně konstruktivistického pojetí evropské integrace má vliv na změnu identit elit českých politických stran. Cílem autora práce nebylo s jistotou určit, proč jednotliví poslanci hlasují určitým způsobem. Autor čtenáři nabízí jednu z mnoha interpretačních alternativ toho, co poslance při jejich práci a rozhodování ovlivňuje.

PRAMENY A LITERATURA

Prameny

Internetové zdroje

Berg, Michal. 2014. „Co je síťová neutralita a proč by měla zajímat všechny uživatele internetu?“ *Datablog.cz* 9. 3. 2014. Dostupné zde: <http://www.datablog.cz/clanky/sitova-neutralita> (20. 5. 2015).

Blahušiak, Igor. 2015. „Evropský parlament“. *Euroskop.cz*. Dostupné zde: <https://www.euroskop.cz/92/sekce/evropsky-parlament/> (25. 5. 2015).

Brzobohatá, Zuzana. 2014. „Fiskální pakt jako první krok nového aktivního přístupu k EU“. *ČSSD* 13. 2. 2014. Dostupné zde: <http://www.cssd.cz/aktualne/blogy/fiskalni-pakt-jako-prvni-krok-noveho-aktivni-pristupu-k-eu/> (2. 5. 2015).

Business Dictionary. 17.3.2015. Dostupné zde: <http://www.businessdictionary.com/definition/textual-approach.html>

Česká strana sociálně demokratická. 2011. *Program*. Dostupné zde: <http://www.cssd.cz/program/> (1. 5. 2015).

Český statistický úřad. 2009. „Volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky ve dnech 05.06. – 06.06.2009“. *Volby.cz*. Dostupné zde: <http://volby.cz/pls/ep2009/ep211?xjazyk=CZ&xv=2&xt=1> (12. 5. 2015)

Česká televize. 2009. „Topolánková vláda padla“. 24. 3. 2009. Dostupné zde: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/49481-topolankova-vlada-padla/> (3. 5. 2015).

Česká televize. 2014. „Vláda říká ano fiskálnímu paktu a nabírá směr Evropa“. 24. 3. 2014. Dostupné zde: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/267301-vlada-rika-ano-fiskalnimu-paktu-a-nabira-smer-evropa/> (4. 5. 2015).

Gajdůšková, Alena. 2014. „Investicí do budoucnosti je věda, výzkum a inovace“. *Parlamentní listy*. 15. 9. 2014. Dostupné zde:

<http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Gajduskova-CSSD-Investici-do-budoucnosti-je-veda-vyzkum-a-inovace-335161> (2. 5. 2015).

Jedlička, Jan. 2004. „Společná zemědělská politika EU“. *EU Office České spořitelny*. Květen 2004. Dostupné zde: <http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/CAP.pdf> (3. 5. 2015).

Občanská demokratická strana. 2013. „Jádro je pro energetiku klíčové, ujistil Petr Nečas v Temelíně“. *ODS*. 24. 5. 2013. Dostupné zde: <http://www.ods.cz/clanek/4850-jadro-je-pro-energetiku-klicove-ujistil-petr-necas-v-temeline> (10. 5. 2015).

Občanská demokratická strana. 2015. *Program*. Dostupné zde: <http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy> (1. 5. 2015).

Oficiální internetové stránky Evropské unie. 2015. „Evropský parlament“. *Europa.eu*. Dostupné zde: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-parliament/index_cs.htm (1. 3. 2015).

Politické programy

Česká strana sociálně demokratická. 2003. „Základní (dlouhodobý) program ČSSD“. *ČSSD*. 28. – 30. 3. 2003. Dostupné zde: http://www.cssd.cz/data/files/dlouhodoby_program_cssd_2003.pdf (15. 5. 2015).

Česká strana sociálně demokratická. 2005. „Základní (dlouhodobý) program ČSSD“. *ČSSD*. 25. – 27. 3. 2005. Dostupné zde: http://www.cssd.cz/data/files/dlouhodoby_program_cssd_2005.pdf (15. 5. 2015).

Česká strana sociálně demokratická. 2009. „Program Změny a naděje“. *ČSSD*. 30. 11. 2009. Dostupné zde: http://www.cssd.cz/data/files/volebni_program_velky2010.pdf (15. 5. 2015).

Česká strana sociálně demokratická. 2011. „Dlouhodobý (základní) program ČSSD“. ČSSD. Dostupné zde: <http://www.cssd.cz/data/files/cssd-dlouhodoby-program.pdf> (15. 5. 2015).

Česká strana sociálně demokratická. 2011. „Sociální demokracie pro 21. století“. ČSSD. 18. – 19. 3. 2011. Dostupné zde: http://www.cssd.cz/data/files/socialni_demokracie_pro_21_stoleti.pdf (15. 5. 2015).

Česká strana sociálně demokratická. 2013. „Encyklopedie ČSSD“. *Historie ČSSD*. Dostupné zde: <http://www.historiecssd.cz> (10. 5. 2015).

Česká strana sociálně demokratická. 2013. „Volební program ČSSD“. ČSSD. 18. 9. 2013. Dostupné zde: <http://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/volebni-program-cssd-pro-volby-do-poslanecke-snemovny-parlamentu-ceske-republiky-2013/> (15. 5. 2015).

Občanská demokratická strana. 1995. „Politický program ODS“. ODS. 18. – 19. 11. 1995. Dostupné zde: <http://www.ods.cz/politicky-program/politicky-program-ods#polozka6> (15. 5. 2015).

Občanská demokratická strana. 2003. „Když do EU, tak s ODS“. ODS. Dostupné zde: http://www.ods.cz/docs/programy/leaflet_EU.pdf (15. 5. 2015).

Občanská demokratická strana. 2009. „Pražská deklarace principů a fungování Evropské konzervativní a reformní skupiny v Evropském parlamentu“. ODS. 22. 6. 2009. Dostupné zde: http://www.ods.cz/docs/dokumenty/prazska_deklarace_eu.pdf (15. 5. 2015).

Občanská demokratická strana. 2009. „Volební program pro volby do Evropského parlamentu“. ODS. Dostupné zde: http://www.ods.cz/docs/programy/program_2009ep.pdf (15. 5. 2015).

Občanská demokratická strana. 2010. „Česká republika v Evropě a ve světě“. ODS. Dostupné zde: <http://www.vize2020.cz/docs/sbornik-cr-evropa-svet.pdf> (15. 5. 2015).

Občanská demokratická strana. 2010. „Řešení která pomáhají“. *ODS*. Dostupné zde: <http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2010.pdf> (15. 5. 2015).

Občanská demokratická strana. 2010. „Vize 2020“. *ODS*. 20. 2. 2010. Dostupné zde: <http://www.vize2020.cz/docs/vize2020final.pdf> (15. 5. 2015).

Občanská demokratická strana. 2013. „Volební program ODS“. *ODS*. Dostupné zde: <http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program-2013.pdf> (15. 5. 2015).

Občanská demokratická strana. 2013. „Agenda 2014“. *ODS*. Dostupné zde: <http://www.ods.cz/docs/dokumenty/agenda2014.pdf> (16. 5. 2015).

Občanská demokratická strana. 2014. „Otáčíme EU správným směrem“. *ODS*. Dostupné zde: <http://www.ods.cz/docs/programy/program-volbyEP2014-velky.pdf> (16. 5. 2015).

Občanská demokratická strana. 2015. „Historie ODS“. *ODS*. Dostupné zde: <http://www.ods.cz/historie> (17. 5. 2015).

Urban, Milan. 2010. „Hospodářství“. *Oranžová kniha*. 30. 1. 2010. Dostupné zde: <http://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/oranzove-knihy-cssd-pro-volby-2010/hospodarstvi/> (15. 5. 2015).

Zápis (výsledky jmenovitého hlasování)

Zápis ze dne 14. 1. 2014. *Evropský parlament*. Dostupné zde: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+PV+20140114+RES-RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS> (1. 6. 2015).

Zápis ze dne 15. 1. 2014. *Evropský parlament*. Dostupné zde: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+PV+20140115+RES-RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS> (1. 6. 2015).

Zápis ze dne 16. 1. 2014. *Evropský parlament*. Dostupné zde: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=->

//EP//NONSGML+PV+20140116+RES-
RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS (1. 6. 2015).

Zápis ze dne 4. 2. 2014. *Evropský parlament*. Dostupné zde:
[http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-
//EP//NONSGML+PV+20140204+RES-
RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+PV+20140204+RES-RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS) (1. 6. 2015).

Zápis ze dne 5. 2. 2014. *Evropský parlament*. Dostupné zde:
[http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-
//EP//NONSGML+PV+20140205+RES-
RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+PV+20140205+RES-RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS) (1. 6. 2015).

Zápis ze dne 6. 2. 2014. *Evropský parlament*. Dostupné zde:
[http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-
//EP//NONSGML+PV+20140206+RES-
RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+PV+20140206+RES-RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS) (1. 6. 2015).

Zápis ze dne 25. 2. 2014. *Evropský parlament*. Dostupné zde:
[http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-
//EP//NONSGML+PV+20140225+RES-
RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+PV+20140225+RES-RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS) (3. 6. 2015).

Zápis ze dne 26. 2. 2014. *Evropský parlament*. Dostupné zde:
[http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-
//EP//NONSGML+PV+20140226+RES-
RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+PV+20140226+RES-RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS) (3. 6. 2015).

Zápis ze dne 27. 2. 2014. *Evropský parlament*. Dostupné zde:
[http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-
//EP//NONSGML+PV+20140227+RES-
RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+PV+20140227+RES-RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS) (3. 6. 2015).

Zápis ze dne 11. 3. 2014. *Evropský parlament*. Dostupné zde:
[http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-
//EP//NONSGML+PV+20140311+RES-
RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+PV+20140311+RES-RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS) (3. 6. 2015).

Zápis ze dne 12. 3. 2014. *Evropský parlament*. Dostupné zde:
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+PV+20140312+RES-RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS> (3. 6. 2015).

Zápis ze dne 13. 3. 2014. *Evropský parlament*. Dostupné zde:
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+PV+20140313+RES-RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS> (3. 6. 2014).

Zápis ze dne 2. 4. 2014. *Evropský parlament*. Dostupné zde:
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+PV+20140402+RES-RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS> (3. 6. 2015).

Zápis ze dne 3. 4. 2014. *Evropský parlament*. Dostupné zde:
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+PV+20140403+RES-RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS> (3. 6. 2015).

Zápis ze dne 15. 4. 2014. *Evropský parlament*. Dostupné zde:
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+PV+20140415+RES-RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS> (3. 6. 2015).

Zápis ze dne 16. 4. 2014. *Evropský parlament*. Dostupné zde:
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+PV+20140416+RES-RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS> (3. 6. 2015).

Zápis ze dne 17. 4. 2014. *Evropský parlament*. Dostupné zde:
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+PV+20140417+RES-RCV+DOC+PDF+V0//CS&language=CS> (3. 6. 2015).

Literatura

Banchoff, Thomas. 1999. „German identity and European integration“. European Journal of International Relations, č. 5, 259- 289.

Barša, Pavel, Císař, Ondřej. 2008. „Anarchie a řád ve světové politice“. Praha: Portál.

Caporaso, James, Jupille, Joseph. 2010. „Actorness of the EU in the International Climate Regime: Criteria by Jupille/Caporaso“ In: The Role of the European Union at the United Nations ClimateChange Conference in Copenhagen. Münster: BA Public Administration (Special Emphasis: European Studies).

Císař, Ondřej. 2002. „Teorie mezinárodních vztahů a evropská studia“. Politologický časopis, č.1, 50-67.

Drulák, Petr. 2003. Teorie mezinárodních vztahů. Praha: Portál.

Frey, R. Lawrence, Botan, H. Carl, Kreps, I. Gary. 1999. „Investigating communication: An introduction to research methods“. Boston: Allyn & Bacon.

Haas, B. Ernst. 1958. „The Uniting Europe“. Notre Dame: University of Notre Dame Press.

Havlík, Vlastimil, Kaniok, Petr et al. 2006. Euroskepticismus a země střední a východní Evropy. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity.

Heywood, Andrew. 2008. „Politické ideologie“. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

Checkel T., Jeffrey. 2006. „Constructivist Approaches to European Integration“. Working paper, č.6. Oslo: Department of Political Science, University of Oslo.

Christiansen, Thomas, Jørgensen Knud Erik, Wiener, Antje. 1999. „The social construction of Europe“. *Journal of European Public Policy*, č. 6:4, 528-544.

Kratochvíl, Petr. 2008. „Teorie evropské integrace“. Praha: Portál.

Kubálková, Vendulka, Onuf, Nicholas, Kowert, Paul. 1998. „International Relations In a Constructed World“. Londýn: ME Sharpe.

Lewis, Jeffrey. 2005. „The Janus Face of Brussels: Socialization and Everyday Decision Making in the European Union“. *International Organization*, 59, 937-971.

McKee, Alan. 2003. „Chapter 1 What is textual analysis?“ In: *Textual Analysis A Beginner's Guide*. Sage Publications Ltd.

Novák, Miroslav. 1999. „Utváření stranického systému v českých zemích. Analýza dosavadních trendů a výhledy do budoucna“. *Politologický časopis* 6, č. 2, 133-145.

Novák, Miroslav. 2004a. "Geneze a problémy českého stranického systému." In: *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání*. Eds. Miroslav Novák a Tomáš Lebeda. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 253-292.

Ruggie, Gerard John. 1998. „Constructing the World Polity“. New York: Taylor & Francis e-Library.

Wendt, Alexander. 1999. *Social Theory of International Politics*. Cambridge University Press.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1- Výsledky hlasování o vybrané legislativě kategorie Zahraniční a bezpečnostní politika

Příloha č. 2- Výsledky hlasování o vybrané legislativě kategorie Fiskální politika

Příloha č. 3- Výsledky hlasování o vybrané legislativě kategorie Investice (výzkum) a energetika

Příloha č. 1

Č. legislativy	Brzobohatá	Dušák	Faltř	Havel	Poc	Rouček	Sahnalová	Cedenoč	Češíková	Fajmon	Kožušník	Outý	Střížek	Tošenovský	Vlasák	Zahradní
A7-0432/2013	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1		1			
B7-0004/2014	1	1	1		1	1	1	1	1	0	1					
A7-0209/2012	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1		1		1	
A7-0054/2014	1	1	1		1	1	1	1	1	1		1	1		1	
A7-0011/2014	1	1	1		1	1	1	2		2		2	2		2	
A7-0139/2014	1	1			1	1	1		2	1	2	2	2		2	2
A7-0386/2013	2	2			2	2	2			2	2	2	2		2	2
A7-0025/2014	1	1			1	1	1		2	1		0	2		1	1
A7-0255/2014	1		1		1	1	1	2			2	2	2		2	
A7-0266/2014	1	1	1		1	1	1		1	1	1		1		1	1

Zdroj: autor

[Sem zadejte text.]

Příloha č. 2

Č. legislativy	Brzobohatá	Dušek	Faltr	Havel	Poc	Rouček	Schnalová	Cabrnoch	Češková	Fajmon	Kožušník	Onzky	Štejíček	Tošenovský	Vlasák	Záhradní
A7-0046/2014	1	1	1		1	1	1	1		1		1	1		1	
A7-0090/2014	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
A7-0168/2013	1	1	1		1	1	1	1	1	2	1		1	1	0	
A7-0459/2013	1	1	1		1	1	1	2	2	2	2		2	2	2	
A7-0011/2014	1	1	1		1	1	1	2		2		2	2		2	
A7-0065/2014					1		1		2			2	2	2		2
A7-0133/2014	1	1	1		1	1	1		2	2	2	2	2	2	2	2
A7-0149/2014	0				0		0			1		1	1	1	1	1
A7-0161/2014	1	1			1	1	1			1		1	1	1	1	1
A7-0243/2014			1		1	1	1	2		2	2	2	2	2	2	2

Zdroj: autor

[Sem zadejte text.]

Příloha č. 3

Č. legislativy	Brzobohatá	Dušek	Faltl	Havel	Poc	Rouček	Sehnalová	Cabrnoch	Čšíková	Fajmon	Kožušník	Ouzký	Štejiček	Tošenovský	Vlasák	Zahradil
A7-0464/2013	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1		1	1	1	
A7-0047/2014	2	2	2		2	2	2	2	2	2		2	2	2	2	
A7-0096/2014	1	1	1		1	1	1	2		2		2	2		2	
A7-0044/2014	1	1	1		1	1	1	1	1	1		1	1		1	
A7-0126/2014	1	1	1		1	1	1		1	1	1	1	1		1	1
A7-0392/2013	2	2	2		2	2	2		2	2	2	2	2	2	2	2
A7-0103/2014	0	1			1	1	1		2	2	2	2	2	2	2	2
A7-0030/2014					1	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1
A7-0252/2014					1	2	2	2		1	1	2	2	2	2	2
A7-0057/2014	1	1			1	1	1		1	2	1	1	1	1	2	1

Zdroj: autor

[Sem zadejte text.]